

Rettferdig Krig og Internasjonal Humanitær Lov

Stefan S. Hauge

Oppgave ved institutt for Statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

22.05.2015

Rettferdig Krig og Internasjonal Humanitær Lov

© Stefan S. Hauge

2015

Rettferdig Krig og Internasjonal Humanitær Lov

Stefan S. Hauge

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Oslo Digitaltrykk

Sammendrag

Rettferdig krig tradisjonen er et sett med normer og etiske tradisjoner som det siden antikken er blitt benyttet som moralsk rettesnor for de handlinger som er rettferdige når det kommer til krigføring. Tradisjonen ble sakte utviklet ettersom ulike filosofer omtale seg om hvordan krigens vesen burde forstås. Helt frem til vår tid har den utviklet seg og satt preg på ulike lovgivninger og konvensjoner som har oppstått.

Med utgangspunkt i dette er det historiske grunnlaget for rettferdig krig tradisjonen blitt redegjort for og det er blitt etablert en rekke prinsipper som man kan hevde rettferdig krig tradisjonen består av og styres etter. For å få en oppfattelse om hvordan internasjonal humanitær lov og rettferdig krig har utviklet seg sammen ble utviklingen til fire sentrale konvensjoner i internasjonal humanitær lovgivning undersøkt: Haag Konvensjonen á 1899 og 1907, Genèvekonvensjonen á 1949, FN Pakten, og FNs Menneskerettighetserklæring. Deretter ble det foretatt en idéanalyse hvor det ble diskutert i hvor stor grad de ulike konvensjonenes artikler kunne samsvare med rettferdig krig tradisjonen.

Ut ifra rettferdig krig tradisjonens premisser var det dermed mulig å trekke likheter og forskjeller fra rettferdig krig tradisjonen opp mot internasjonal humanitær lovgivning. Det var derfor tydelig ut fra dette at rettferdig krig tradisjonen har en påvirkningskraft på internasjonal humanitær lovgivning.

Opgaven viser en historisk filosofisk utvikling av en gammel tradisjon og hvordan gjennom fleksibilitet og tilpassning fortsatt kan være en påvirkningskraft i dagens internasjonale prosesser.

Forord

Krig har alltid vært et fasinerende tema for meg og gjennom mine studier når jeg var fanget mellom både komparativ politikk og metode og statistikk var det alltid lettere, og langt mer spennende å lese om krigens lover og rettferdig krig. Krigens ødeleggelser og grusomheter har alltid påvirket meg og det største offer som soldatene under andre verdenskrig gjorde, ved å gi sine liv for at andre skulle ha frihet er noe som fyller meg med stolthet og ærefrykt ovenfor de som gjorde det. De var mennesker akkurat som deg og meg. Det falt derfor naturlig at jeg valgte rettferdig krig som tema til min masteroppgave siden jeg håper at man aldri igjen måtte oppleve den grusomhet som fant sted.

Arbeidet med denne oppgaven har blitt innledet med en rekke mindre semesteroppgaver gjennom mine år som statsvitenskapsstudent som til slutt endte med denne oppgaven som foreløpig konklusjon for min fasinasjon for realismen, menneskerettigheter og rettferdig krig.

Takk til min veileder Bernt Hagtvet for inspirerende forelesninger gjennom mine to år ved Universitetet i Oslo. Dine innsiktsfulle kommentarer og uvurderlige kunnskap på alle områder har bidratt til å forme meg som student. Jeg føler at jeg har vokst både mentalt og intellektuelt på den korte tiden frem til nå og håper at jeg kan ta nytte av den kunnskap du har delt i tiden fremover.

Takk til Robert Huseby som til tross for mine svevende ideer kom med nyttig input og hjalp meg til å komme ned på jorden og nå en overkommelig problemstilling.

Takk til Øyvind Bratberg for tilbakemelding og verdifull metodehjelp.

Takk til alle mine venner og med studenter som har støttet meg underveis i oppgaven og en særdeles takk til Kenneth og Jon-Arne som tok seg tid til å lese og komme med tilbakemeldinger på oppgaven

Takk til Ida som holdt ut med meg og holdt meg oppe når ting var tungt og som alltid var der for meg når jeg trengte henne

Jeg vil også takke Mamma for alltid å ha støttet meg hele veien og Pappa for korrekturlesing av oppgaven og annen uvurderlig kunnskap. Dere er alltid der for meg når jeg trenger dere. Takk også til resten av familien som har vist interesse under mitt lange studieløp.

Innholdsfortegnelse

1	Oppgave og Problemstilling	1
1.1	Tema	1
1.2	Problemstilling	2
1.3	Empiri og Metode.....	2
1.3.1	Idéanalyse	3
1.3.2	Validitet og Reliabilitet	4
1.4	Avgrensing og Disposisjon	4
2	Historikk og Statsdannelse	7
2.1	Historikk og Utviklingen av Rettferdig Krig Tradisjonen.....	7
2.2	Naturtilstanden	9
2.3	Legitim Stat og Autoritet	11
3	Rettferdige Prinsipper	12
3.1	Rettferdig Krig - Bellum Iustum	12
3.1.1	Rett til Krig - Jus ad bellum.....	12
3.1.2	Rett i Krig - Jus in Bello	17
3.1.3	Rettferdighet etter Krig - Jus Post Bellum.....	20
4	Internasjonal Lov og Menneskerett	23
4.1	Hensikt.....	23
4.2	Hvordan Løse Problemet Krig - En Utopisk Tanke og Menneskelig Svakhhet	23
4.3	Utviklingen av Internasjonal Humanitær Lov	24
4.4	Endringer og den "nye" lov.....	27
4.5	En Styrket Tro på Menneskerettigheter	28
5	Rettferdige Prinsipper og Artikler	31
5.1	Hensikt.....	31
5.1.1	Komprimering av Prinsipper	31
5.2	FN Pakten i lys av RK Trad.....	34
5.2.1	FN Pakten og Rettmessighet til Krig.....	34
5.2.2	FN Pakten og Rett Autoritet til Krig	36
5.2.3	FN Pakten og Proporsjonalitet	37
5.2.4	FN Pakten og Korrekt Gjennomføring	38
5.2.5	FN Pakten og Rettferdig Oppgjør	39

5.2.6	Oppsummering av FN Pakten og RK.....	39
5.3	Haag Konvensjonen og RK	39
5.3.1	Haag Konvensjonen og Rettmessighet og Rett Autoritet til Krig.....	40
5.3.2	Haag Konvensjonen og Proporsjonalitet	40
5.3.3	Haag Konvensjonen og Korrekt Gjennomføring	41
5.3.4	Haag Konvensjonen og Rettferdig Oppgjør	43
5.3.5	Oppsummering av Haag Konvensjonen og RK.....	44
5.4	Genèvekonvensjonen i lys av RK	45
5.4.1	Genèvekonvensjonen og Rettmessighet til Krig.....	45
5.4.2	Genèvekonvensjonen og Rett Autoritet til Krig	46
5.4.3	Genèvekonvensjonen og Proporsjonalitet	47
5.4.4	Genèvekonvensjonen og Korrekt Gjennomføring	48
5.4.5	Genèvekonvensjonen og Rettferdig Oppgjør	51
5.4.6	Oppsummering av Genèvekonvensjonen og RK.....	52
5.5	En drøfting av Menneskerettighetene i lys av RK	52
6	Rettferdighet Til Siste Slutt.....	55
	Litteraturliste.....	61

1 Oppgave og Problemstilling

1.1 Tema

Mennesker er de påstått mest intelligente vesen på jordkloden og et enkelt individ kan alene, eller i felleskap være kapable av store bragder og utrolige handlinger. Det er derfor ironisk at så store deler av den menneskelige historie og vår tid på jorden har vært basert på aggresjon, krig og konflikt. Siden tidenes morgen har konflikter vært en sentral del i alle samfunn. Fra de mest primære og grunnleggende sosiale former helt opp til avanserte og siviliserte samfunn i den moderne tid har mennesker vært i konflikt. På tross av dette, har ikke utviklingen stanset og i det 21. århundre trekker globaliseringens krefter verden stadig tettere sammen.

Et globalt internasjonalt samfunn hvor over syv milliarder mennesker lever sammen er i dag blitt til verden og over 190 nasjoner lever sammen i det man kan kalle for en relativt harmonisk tilstand.¹ I like lang tid som krig har funnet sted har det eksistert individer som har søkt å forhindre dets grusomhet, som har søkt å begrense maktbruken og forsøkt å regulere krigføringen. Ethvert menneske innehar store egenskaper av rasjonalitet, etikk og moral som til sammen danner et genuint ønske om det beste i livet. På tross av at destruktive krefter til tider kan undertrykke disse egenskapene, vil de alltid gjenoppstå for å søke det beste for seg selv og alle mennesker. Dette er fundamentale egenskaper som har stått i sentrum når ideen om Rettferdig krig har blitt dannet gjennom historien og helt frem til dagens samfunn og internasjonale lovgivning. Rettferdig krig tradisjonen anerkjenner krigens grusomheter og har søkt å begrense slike grusomheter. Rettferdig krig tradisjonen er dermed like gammel som krigføringen i seg selv.²

Denne oppgaven skal dreie seg om nettopp dette og vil ta Rettferdig krig tradisjonen i nærmere betraktning for å kunne påpeke hvor sentral rolle den egentlig har i dagens internasjonale lovgivning. Dette vil spesielt være knyttet til de første forsøk på å danne en internasjonal lovgivning og fredskonferansen i Haag i 1899 og 1907. De ulike Genèvekonvensjonene og FN pakten vil være sentrale for å kunne avgjøre hvorvidt dette

¹ Bayliss, Smith, Owens: *The Globalization of World Politics - An introduction to international relations* 4th edition.

² Internet Encyclopedia of Philosophy, s.v. "Just War Theory" 22.05.15. <http://www.iep.utm.edu/justwar/>

stemmer. En slik redegjørelse er kun en liten part av en større teoretisk utredning og oppgavens analyse søker i så måte kun å bidra med ytterligere innsikt i dette fagfeltet.

1.2 Problemstilling

Rettferdig krig tradisjonen er stor og kan være vanskelig å forklare i korte trekk. Det samme kan man si om internasjonal lovgivning³ og derfor er det viktig at man ikke går for bredt ut når man skal studere disse temaene. Dette er sentrale områder innen internasjonal lov og det er derfor interessant å se hvor stor påvirkning rettferdig krig tradisjonen har hatt på det som vi i dag kaller for internasjonal humanitær lov og om dette kan observeres. Oppgavens problemstilling blir dermed som følger:

"Kan man hevde at rettferdig krig tradisjonen i dag kan gjenspeiles i ulike deler av internasjonal og internasjonal humanitær lov?"

Denne problemstillingen omhandler ikke hvorvidt man kan finne spesifikke lover som gjengir rettferdig krig tradisjonen eller har den samme ordlyden. Det er heller ikke hensikten i denne oppgave å tvile på konseptet rettferdig krig noen gang vil kunne hevdes å være fornuftig eller om krig faktisk kan hevdes å være rettferdig. Oppgaven anerkjenner derfor det flere⁴ allerede har skrevet om rettferdig krig og velger ikke å begi seg inn på en debatt liknende den McMahan har drevet i nyere tid.⁵ Oppgaven befatter seg dermed kun med det allerede eksisterende konseptet av rettferdig krig og ønsker å observere dette i forhold til internasjonal humanitær lov og for å belyse denne problemstillingen er man avhengig av en innsikt i hva rettferdig krig tradisjonen består av og hvordan internasjonal humanitær lov har blitt utviklet. Dette gjør at oppgaven i seg selv fremstår som en teoretisk redegjørelse og en avhandling av dette temaet som kan finne plass innenfor et større teoretisk rammeverk.

1.3 Empiri og Metode

Denne oppgave setter seg som mål å kunne besvare om hvorvidt man kan gjenkjenne deler av rettferdig krig tradisjonen innen ulike konvensjoner fra forskjellige internasjonale humanitære lovgivninger. Er tradisjonen nøyaktig gjengitt, lever filosofiske konsepter videre eller har de

³ Og om internasjonal humanitær lovgivning

⁴ Henrik Syse, Michael Waltzer,

⁵ McMahan, Jeff "Rethinking the 'Just War,' Part 1"

opprinnelige ideene forsvunnet etter hvert som lovene har blitt utviklet? Det søkes etter visse filosofiske konsepter eller ideer som kan gjenkjennes i begge lovverk og for å gjøre dette må man vurdere hvilke metoder som best kan oppnå dette resultatet innenfor en fornuftig tidsramme. Det finnes ingen fasit på hvordan man bør foreta en slik undersøkelse men noen teknikker er bedre enn andre.⁶ Idéanalyse er kanskje den metoden som passer best til hvordan denne oppgaven er ønsket gjennomført. Når man leter etter ulike filosofiske konsepter og innhold i en tekst for å utføre en kvalitativ analyse av ideers tilstedeværelse er idéanalyse den metoden som kan gi best mulig resultater til fortolkning.⁷ Oppgavens hovedmetode vil derfor bestå av en idéanalyse.

1.3.1 Idéanalyse

Idéanalyse er en studie av ulike politiske, filosofiske og etiske budskap som finnes i ulike tekster eller dokumenter. Hensikten er å få tak i underliggende antagelser og ideer og kartlegge de ulike trekk som finnes bak disse ideene. Er de for eksempel normative eller deskriptive? En normativ ide bærer på en verdivurdering eller et prinsipp, noe som passer godt i denne oppgaven når det kommer til rettferdig krig. En slik ide kan lyde som følger *omfordelinger i samfunnet er et gode* eller, *alle nasjoner bør søke å løse politiske tvister med fredelige midler*. Dette er som oftest ideer som blir ansett som verdifulle og danner ofte fundamentet for ulike tradisjoner og teorier. Denne oppgaven fokuserer i størst grad på normative ideer da lovverk oftest beskriver noe som bør eller skal finne sted.

Hensiktene med en idéanalyse kan være mange, men i dette tilfellet er målet å kartlegge hvilke ideer som er fremtredende i et sett av tekster. Siden det er ideene som er ønskelige å oppdage vil ikke analysen bare dreie seg om å gjengi innholdet i de ulike tekstene, men i større grad om å fange opp og filtrere ut de ideer man kan hevde gjør seg gjeldende i teksten. Denne analysen må forankres i et tolkningsgrunnlag og dette er den største utfordringen for analysen. Rettferdig krig tradisjonen er en samling av ideer og prinsipper og det å finne entydige ideer som gjenkjennes i alle prinsippene er problematisk. Følgelig er store deler av rettferdig krig tradisjonen er gjengitt i denne oppgaven. Dersom man skal identifisere rettferdig krig prinsippene i andre lover er det viktig at man har en oppfattelse om hva som er sentrale kjerneideer i tradisjonen.⁸ Det vil derfor bli foretatt en forenkling av rettferdig krig

⁶ Johannessen, Tufte, Kristoffersen,: *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*.

⁷ Bratberg, Øyvind: *Tekstanalyse for samfunnsvitere* s 57

⁸ Bratberg, Øyvind: *Tekstanalyse for samfunnsvitere* s 59-60

tradisjonen som legger vekt på fem kjerneideer i kapittel 5 som skal være tolkningsgrunnlaget for å sammenlikne rettferdig krig og ulike artikler i internasjonal humanitær lov.

1.3.2 Validitet og Reliabilitet

Reliabilitet er definisjon på kildenes pålitelighet. En kilde blir sett på som pålitelig dersom andre forskere kan benytte den samme empirien til å foreta videre forskning eller oppnå de samme resultat ved bruk av den opprinnelige forskningsmetoden. Validiteten er definert som empiriens gyldighet for den problemstilling som skal belyses. Det er viktig at både validitet og reliabilitet er relevante for problemstillingen. I forhold til denne oppgavens reliabilitet har det blitt benyttet primærkilder til innhenting av empiri når det kommer til internasjonal humanitær lov. Videre er oppgaven basert på ulike faglitteratur som utgjør et sett av sekundærkilder til rettferdig krig prinsippene og til den historiske utviklingen av rettferdig krig og internasjonal humanitær lovgivning. Dermed anses reliabiliteten til kildene som meget god. Når man vurderer forskningsmetodens reliabilitet er det viktig å ta hensyn til temaets relative brede spennvidde. Det å tolke resultater er en kompleks handling og ulike forskere vil aldri møte den samme teksten med like forutsetninger og resultatene vil dermed kunne fravike fra hverandre til ulik grad på bakgrunn av forskerens kontekst og kunnskap.⁹ Dette problemet er forsøkt løst ved å inndele oppgavens tema i ulike kjerneverdier heller enn å ta teorien som helhet eller del for del. Dette gir en større mulighet for å se de samme trekkene fra flere sider og øke analysens reliabilitet. Oppgavens tolkningsgrunnlag er avhengig av hvordan prinsipp blir formulert ulikt eller hvordan en tradisjon som rettferdig krig blir oppfattet på andre måter enn den som blir fremmet i denne oppgaven. Tolkningsgrunnlaget baserer seg derfor på hvordan rettferdig krig blir fremstilt og i hvor stor grad kjerneideene har et samsvarende tema eller en tilsvarende filosofisk ide innen artiklene i internasjonal humanitær lovgivning. Oppgavens validitet ansees som ivaretatt på bakgrunn av de kilder som er blitt benyttet og selv om faglitteraturen kan variere i noen grad ansees denne som valid og relevant for både oppgaven og løsning av problemstilling.

1.4 Avgrensning og Disposisjon

Oppgavens tema har en rik historie og er stort i omfang, noe som åpner for store mengder med ulike teori og empiri. Det er derfor viktig at man setter seg en tydelig ramme og holder

⁹Bergström, Göran og Boreus, Kristina: *Textens mening och makt* s 20-22

seg innenfor denne når det kommer både til teori, empiri og avgrensning av internasjonal humanitær lovgivning. Oppgaven er derfor avgrenset på følgende vis får best mulig kunne besvare problemstillingen som er fremmet. For det første vil det bli foretatt en historisk og idé filosofisk redegjørelse av rettferdig krig tradisjonen før de ulike prinsippene skal bli redegjort for til en slik grad at man kan gjøre det mulig å identifisere trekk som kan sammenliknes med internasjonal humanitær lovgivning. Oppgaven vil i stor grad baser seg på Henrik Syse sin oppfattelse av rettferdig krig fra hans bok *Rettferdig krig?*¹⁰; i stedet for å studere Michael Waltzer og andre rettferdig krig teoretikere. Dette er gjort for å lette arbeidsmengden. I tillegg har Syse tatt for seg store områder fra Waltzer og henviser ofte til hans arbeid slik at å behandle den samme tekst flere ganger ville vært unødig arbeid. Internasjonal humanitær lovgivning vil også bli redegjort for gjennom en historisk utvikling og redegjørelse for noen av de ideer som var med på å forme dagens lovverk. Når man ser på størrelsen til internasjonal humanitær lovgivning må man foreta en avgrensning av antall lovverk som benyttes i analysen. På bakgrunn av oppgavens tema har først og fremst tre internasjonale lover blitt utvalgt til dette. *Haag konvensjonen á 1899 og 1907*, *Genèvekonvensjonen á 1949* og *De Forente Nasjoners Pakt*. I tillegg, på grunn av dens særstilling som retningsgivende humanitær lovgivning har det også blitt valgt å inkludere *FNs Menneskerettighetserklæring* i analysen da dette er den første lovgivning som ene og alene fokuserer kun på menneskerettigheter og det vil være interessant å se om denne står i kontrast til eller samsvarer med rettferdig krig tradisjon på linje med de tre andre lovverkene. Genèvekonvensjonen og Haag konvensjonen er valgt på bakgrunn av deres fokus på krig og krigens lover, noe som tilsier at man burde finne spor av rettferdig krig tradisjonen innen de konvensjonene. FN pakten var den første internasjonale organisasjon¹¹ som legitimerte bruk av makt og tok på seg rollen som en overnasjonal organisasjon. Hensikten var å beskytte fred og sikkerhet i internasjonale sammenhenger og dette vil være interessant å se opp mot hvordan rettferdig krig tradisjonen legitimerer bruk av makt.

Da oppgavens problemstilling, metode og avgrensning er fremlagt og redegjort for, vil oppgaven fortsette med å fremstille rettferdig krig tradisjonen fra et historisk relevant perspektiv for deretter å legge frem de ulike prinsipper som kjennetegner rettferdig krig tradisjonen. Kapittel 4 vil deretter handle om utviklingen av internasjonal lovgivning og hvordan rettferdig krig har påvirket denne utviklingen. Kapittel 5 består av analysedelen i

¹⁰ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Millitærmakt, Etikk og Idealer*

¹¹ Som ble faktisk ble anerkjent og spilte en tydelig politisk rolle. I motsetning til Folkeforbundet.

denne oppgaven og sammenlikner kjerneideene i rettferdig krig teorien med ulike artikler fra internasjonal humanitær lov og resultatet av dette vil bli fremstilt i kapittel 6 før oppgaven vil bli konkludert og avsluttet.

2 Historikk og Statsdannelse

2.1 Historikk og Utviklingen av Rettferdig Krig Tradisjonen

For å danne seg et helhetlig bilde av rettferdig krig tradisjonen må en se tilbake på de gamle filosofene fra antikkens Hellas. Selv om Sokrates og Platon ikke skrev noe direkte knyttet til det vi i dag kjenner som rettferdig krig tradisjonen så kan man argumentere at de grunnleggende ideene kan spores tilbake til de. I flere tekster kan man lese om ideer og tanker som bærer klare likhetstrekk til de man kan finne i rettferdig krig tradisjonen.¹² Platon hevdet at det greske folk burde:

"... love their fellow Greeks, and think of Greece as their own land, in whose common religion they share. ... one should not reduce another Greek people to slavery..."¹³

Man kan allerede se at tanken om medmenneskelighet eksisterte og ideen om at slaveri bør bli unngått. Platon argumenterer videre og drøfter at man bør behandle og bekjempe fiender som står utenfor det greske samfunnet på samme måte som man bekjemper andre grekere:

"...one should treat them as the Greeks now treat each other..."¹⁴

Man må hverken ødelegge deres kropper på slagmarken, brenne deres hus og land, eller ydmyke deres templer. Alle kjempende må ha retten til å hente sine falne fra slagmarken og få fred til å begrave disse etter kamp.¹⁵ Dette er handlinger Platon ser på som urettmessige handlinger i krig. En fiende skal jo tross alt respekteres og fortjener den samme respekt som en selv ville forlangt fra andre. Dersom dette ikke blir respektert vil ikke grekere være bedre enn den fiende man nedkjempet. Denne moralske og etiske viktighet er grunnmuren som den kommende rettferdige krig tradisjonen er bygget på og selv om dette ikke i seg selv ble omtalt som rettferdig krig tradisjonen så har man bygget på dette gjennom historien helt frem til dagens oppfattelse.

¹²Syse: *The Platonic Roots of Just War Doctrine* republic s 1-3

¹³ Ishay, *The history of Human Rights* s 43

¹⁴ Ishay, *The history of Human Rights* s 43

¹⁵ Tilsvarende ide man også kan finne igjen i blant annet Genèvekonvensjonen

Den romerske keiseren Cicero ble inspirert av Platons syn på krigens vesen og han hevdet derfor at hele verden var "*en eneste stor by*" og proklamerte at alle i denne byen hadde en forpliktelse til å opprettholde denne freden.¹⁶ Cicero begrenset derfor krigens vesen for å sikre denne freden.

"... wars are unjust when declared or undertaken without provocation..."¹⁷

Kun de kriger som ble utkjempet med foremål om forsvar eller revansj kan erklæres som rettmessige.¹⁸ Dette skulle redusere antall kriger som ble iverksatt og man skulle ikke lenger kunne gå til krig mot andre stater på grunnlag av makt, religion, ekspansjon eller andre illegitime grunner.¹⁹ Augustin av Hippo hentet sin inspirasjon fra Platon og Cicero når han erklærte sin tanke om gudsstaten, "*De civitate dei*". Det å ta livet av andre gjennom en "rettferdig krig" skulle gjøre det mulig for at staten skulle beskytte seg selv og slå tilbake mot andre fiender. Det skulle dog ikke være en enkel avgjørelse å drepe et annet menneske eller gå til angrep på andre. Augustin skapte derfor et moralsk skille mellom det rettmessige og urettmessige. Det syndefulle jordiske samfunnet måtte utvikle frelse for å kunne bli tatt opp til himmelen og til "*the city of god*". Augustin legitimerte dermed rettferdig krig, og rettferdig krig kunne gi frelse, som en lovlig handling i guds øyne og den jordiske byen kunne utføre krig som en siste utvei for å beskytte seg selv. Dersom krigen ble ført for profit, underholdning og undertrykkelse av andre ville den ikke lenger være legitim. Bare selvforsvar, forsvar av allierte og det å forhindre undertrykkelse er en legitim handling. Dette begrenset det rettmessige grunnlag for å gå til krig samtidig som det legitimerte enkelte sentrale handlinger. Augustin påpekte også at soldatenes ansvar, som utfører krigens handlinger på vegne av staten må over alt annet vise barmhjertighet og nåde siden soldaten tross alt kjemper for fred.²⁰

Thomas Aquinas bygget videre på denne teorien og hevdet at kriger bare kunne være rettferdige dersom de ble utført med stor selvkontroll av en legitim autoritet eller en legitim stat. Legitimitet er sentralt innen rettferdig krig tradisjonen for selvforsvar og for det felles gode til et fredfullt mål, men såfremt en krig er rettferdig og legitim så kan den utføres på alle måter og med alle midler. Aquinas la derfor ingen begrensning på den makt som kan

¹⁶ Ishay, *The history of Human Rights* s 43

¹⁷ Ishay, *The history of Human Rights* s 44

¹⁸ Dette var den første tanken om legitim grunn.

¹⁹ Ishay, *The history of Human Rights* s 45- 46

²⁰ Ishay, *The history of Human Rights* s 44 - 45

benyttes i en krigshandling, men kriger ble sett på som illegitime dersom de ble utført på grunn av en stats egeninteresser²¹, ekspansjon eller ondskapsfulle foremål. Det var heller ikke tillat å gripe til våpen mot en nasjons spirituelle ledere eller nasjonens religion.²² Det er nå redegjort for noe av den historiske utviklingen av rettferdig krig tradisjonen. Mange av tradisjonens grunnleggende ideer kan finnes gjennom historisk utvikling og ble dannet gjennom slike hendelser og av flere filosofer enn det som er nevnt her. Hensikten har vært å vise det historiske grunnlaget og de etiske tanker som har ligget bak deler av tradisjonen som i dag har blitt til en koherent tanke og har påvirket moderne internasjonal humanitær lovgivning. I moderne tid gikk rettferdig krig tradisjonen gjennom en rekke forandringer på slutten av 1800 tallet og i starten av 1900 tallet. Første og andre verdenskrig, ny teknologi, store omveltninger i nasjonale grenser og en nyfunnet tro på menneskerettigheter skulle vise seg å forme rettferdig krig tradisjonen til noe langt større det opprinnelig var. Rettferdig krig teorien var først og fremst et sett av uformelle normer, men etter økende popularitet skiftet fokuset til å i langt større grad bære preg av lovfestede regler, institusjonalisering og implementering i et internasjonalt sett av lover. Fokuset ligger ikke lenger på kun hvordan krigens lover tillater bruk av makt, men nå i langt større grad hvordan man skal beskytte individer som tar del i maktbruken og de som blir offer for den.²³

2.2 Naturtilstanden

Før samfunnet blir dannet eksisterer menneskene i det som heter en naturtilstand og i en slik naturtilstand står man helt fritt og alene til å gjøre alt som en selv måtte ønske og det eksisterer ingen lov som regulerer og ingen styresett eller stat som begrenser menneskets handlinger. I en slik tilstand sier Thomas Hobbes at det er den sterkestes rett og det eksisterer en tilstand av anarki som fører til at alles liv vil være i en konstant tilstand av krig og at alles liv vil være korte og grusomme.

²¹ Syse gir et godt eksempel om dette og den store byen som ekspanderer : Syse: *The Platonic Roots of Just War Doctrine*

²² Ishay, *The history of Human Rights* s 45-46 & Malnes, Raino: *National Interests, Morality and International Law* s 68-71

²³ Internet Encyclopedia of Philosophy, s.v. "Just War Theory" 22.05.15. <http://www.iep.utm.edu/justwar/> Malnes, Raino: *National Interests, Morality and International Law* s 68 - 70

"Whatsoever therefore is consequent to at any time of Warre, where every man is Enemy to every man; ... in such condition ... the life of man, solitary, poore, nasty, brutish and short" ²⁴

Alle som befinner seg i en slik naturtilstand må komme sammen og enes om en felles kontrakt som skal danne et legitimt samfunn for å beskytte sine borgere fra denne tilstanden av krig og grusomheter. For John Locke var ikke naturtilstanden like grotesk og bestod i en større grad av fred og sameksistens. Han hevdet at mennesket i sin natur er rasjonelle og har en moral og etisk overbevisning som sier at man ikke med overlegg vil ødelegge andre. Allikevel anerkjente Locke at det eksisterte store mangler i en naturtilstand og ingen var trygge fra en tilstand av fiendtlighet og ødeleggelse, en krig, uten et samfunn som kunne beskytte menneskene.²⁵ For å unngå en slik tilstand av krig så danner menneskene samfunn og tildeler en legitim autoritet ansvaret for deres sikkerhet og som har retten til å overholde dommer og dømme rett og galt på vegne av samfunnet.²⁶ Gjennom å frasi seg visse deler av sin uinnskrenkede frihet vil man kunne sikre tryggheten til alle gjennom en sosial kontrakt.²⁷

Når samfunnet er trygget i samfunnskontrakten kan man gjennom ideell tankegang anta at det ikke lenger vil eksistere konflikt mellom individene i samfunnet. Kan man tenke seg at det eksisterer en naturtilstand på andre nivåer enn mellom individ og nasjon? Hva om man tenker seg en naturtilstand mellom nasjoner og en overnasjonal organisasjon? Dersom man tenker seg at alle nasjoner i verden lever i en naturtilstand og med konstant frykt for at en annen nasjon skal angripe, stjele eller for eksempel torturere ens egen nasjon og at man derfor befinner seg i en form for krig mellom nasjoner som kun kan bli opphevet på samme måte som gjennom den sosiale kontrakt. Ved å gi fra seg deler av sin nasjonale frihet til en overnasjonal organisasjon²⁸ som har som oppgave å trygge alle nasjoner, sikre rettferdighet og forhindre krig og konflikt mellom de, vil man da kunne hevde at man begrenser tilstanden av krig gjennom en slik løsning på et nasjonalt nivå? Denne tanken vil bli ytterligere drøftet senere i oppgaven når konseptet om *jus ad bellum* blir redegjort for. Dersom en slik kontrakt kan forsvares eller ei så er det viktigste kravet i en slik kontrakt at den må ha sin legitimitet tildelt gjennom de som deltar i kontrakten og har ingen rett til å ta legitimiteten for gitt.²⁹

²⁴ Hobbes, Thomas : *Leviathan*, Penguin Books, London, 1985, s 186

²⁵ Locke, John: *Second Treatise of Government* s 14

²⁶ Ibid s: 16

²⁷ Hobbes, Thomas : *Leviathan*, Penguin Books, London, 1985, s 191-193

²⁸ For eksempel De forente Nasjoner

²⁹ Dette leder videre til konseptet om legitim stat og autoritet

2.3 Legitim Stat og Autoritet

Legitimitet er en sentral brikke innen rettferdig krig tradisjonen, noe som vil bli tydeligere beskrevet i kapittel 3. En nasjons legitimitet er avhengig av hvordan den forvalter sitt folk og hvorvidt folket oppfatter staten som rettmessig. Har nasjonen de rette verdier, rettferdige lover og en god grunnlov som gir gode rettigheter til alle innbyggere? Dette er noen av de mest sentrale elementene som avgjør en nasjons legitimitet. Platon, Augustin og Aquinas fremmet at dersom man ønsket å føre en rettferdig og legitim krig var det en grunnleggende forutsetning at nasjonen ble oppfattet som legitim. Den fullkommene stat kjennetegnes derfor av visdom, mot, rettferdighet og selvbeherskelse og en slik stat kan kun la seg realiseres dersom den blir styrt av mennesker med en høy moralsk standard og en sterk rettferdighetsforståelse.³⁰ En uinnskrenket statsmakt kan derfor aldri være legitim³¹, fordi en slik statsmakt vil ha en rett over individet som man i utgangspunktet ikke har over seg selv. Den utrygghet som eksisterer i naturtilstanden er ingenting i forhold til den grusomhet man opplever dersom en stat råder med uinnskrenket makt. En stat vil dermed ikke være legitim da de aldri har fått slike rettigheter fra sine borgere.³²

³⁰ Malnes, Raino, Midgaard, Knut: *Politisk Tenkning* s 31

³¹ Dette er spesielt viktig i forhold til humanitær intervensjon

³² Malnes, Raino, Midgaard, Knut: *Politisk Tenkning* s 91

3 Rettferdige Prinsipper

3.1 Rettferdig Krig - Bellum Iustum

Siden 1800 tallet har de fleste landområder vært inndelt i relativt faste nasjoner med egne landegrenser og siden freden i Westfalen har nasjonal selvstendighet og statens enerett på politisk makt vært fastsatt som et prinsipp, *statssuverenitetsprinsippet*, for alle nasjoner å etterfølge. *Statssuverenitetsprinsippet* innebærer at alle nasjoner er selvstendige og at ingen har rett til å legge andre stater under seg og at ingen må følge andre staters vilje gjennom tvang. En nasjons legitimitet gjennom sitt folk og suverenitetsprinsippet gjør at det er illegitimt for andre nasjoner å benytte aggressive handlinger og maktbruk mot andre nasjoner for å oppnå politiske mål. Rettferdig Krig Tradisjonen tar del i denne oppfattelsen og ønsker å begrense nasjoners og krigens maktbruk og sivilisere krigføringen. Ved å gjøre dette ønsker man å sikre et tryggere og bedre mellomstatlig forhold i verden.³³

Rettferdig Krig Tradisjonen består av tre bestemte deler, som har hvert sitt virkeområde innen krig. Det som gir en nasjon rett til å gå til krig; *jus ad bellum*, hvordan en nasjon skal utføre sine krigshandlinger; *Jus in Bello*, og hvordan man skal sikre et best mulig oppgjør etter krigens slutt; *jus post bellum*.

3.1.1 Rett til Krig - Jus ad bellum

Jus ad bellum er den eldste delen innen rettferdig krig tradisjonen og har gjennom historien utviklet seg til slik den fremstår i dag og er fortsatt under forandring. Jus ad bellum er i hovedsak rettet mot nasjoner og statsoverhoder, blant annet de politiske ledere som styrer politiske handlinger og dermed også har makten til å iverksette kriger og væpnede handlinger. Dersom en nasjon ønsker at krigen skal være rettferdig iverksatt og bli oppfattet som legitim må man oppfylle en rekke krav innen jus ad bellum som er formulert som seks (6) ulike prinsipper.

Rettmessig Grunn

Det finnes kun noen få helt rettmessige grunner som gjør at man er berettiget til å benytte militærmakt i så stor grad at man går til krig mot andre nasjoner. Den første og mest åpenbare

³³ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 58

grunnen er *selforsvar*. Dersom man bli angrepet kan man ikke forvente at nasjonen skal la seg bli erobret og det vil være naturlig at man skal kunne forsvare seg mot de som velger å bryte med statssuverenitetsprinsippet og dermed forhindre at en fiendtlig makt tar din frihet fra deg. Ingen har rett til å gå til krig mot legitime nasjoner³⁴ og et brudd på dette berettiger den part som er angrepet til å gå til selforsvar. Den andre grunn man kan ha for å gå til krig er gjennom en *humanitær intervensjon*. Dersom man oppdager store overgrep mot menneskeheten, etnisk rensning og folkemord, eller undertrykkelse av innbyggere i en nasjon fra en ondsinnet diktator som ikke er villig til å beskytte og behandle sine innbyggere med respekt vil man rettmessig kunne intervenere for å beskytte innbyggere som blir undertrykket. Denne tanken om humanitær intervensjon er gammel og stammer helt tilbake til Augustin som fremmet den moralske ide om at det var edlere å gripe til våpen for å *beskytte andre* enn for å beskytte seg selv. Dette er også den tredje grunnen for rettmessig krig, når man søker å *beskytte sine allierte* fra illegitime overgrep. Kriteriene for rettmessig å kunne gå til krig er strenge og er kun tillatt i ekstreme situasjoner. Ingen nasjoner kan iverksette en krig uten rettmessig grunn og kun *selforsvar*, *forsvar av andre*, og *humanitær intervensjon* er karakterisert som rettferdig grunn.³⁵

Rett Intensjon

Man må ha en rett intensjon for de grunner man har til å gå til krig. Med dette menes blant annet de mål som er ønsket oppnådd ved å utkjempes krigen og innen rettferdig krig tradisjonen heter det seg at krigens mål kan kun være *rettferdig fred*. En krigshandling er kun rettferdig dersom den tar hensyn til og fører til fred og trygghet for individer på begge sider av konflikten. Det er dermed ikke tilstrekkelig å gå til krig kun for å sikre sin egen trygghet, man må også oppnå en forbedret situasjon på fiendens side. I en krigssituasjon er det sentralt at man husker at fiendene man kjemper imot er kun midlertidige og at alle krigførende parter i bunn og grunn er like hverandre noe som gjør at man alltid står ovenfor et moralsk dilemma når man avgjør hvorvidt man har en rett intensjon. Det å ha rett intensjon handler også om det gamle begrepet "dygd" og om hvorvidt man fremmer det gode liv for seg selv og andre. Det å avgjøre om man dermed har en rett intensjon er i stor grad et moralsk og etisk spørsmål som ofte er vanskelig å besvare, for hvem skal avgjøre om man faktisk har en rett intensjon. Man

³⁴ I henhold til suverenitetsprinsippet

³⁵ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 86-88 & Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/> & Malnes, Raino: *National Interests, Morality and International Law* s 82, 104

kan for eksempel spørre seg om hva USA sin egentlige intensjon var ved invasjonen i Afghanistan? Var det for å ta hevn og trygge sin egen befolkning fra nye terror angrep? Eller var det for å bekjempe Taliban og sikre både verdens befolkning fra terror og sikre afghanistans befolkning fra undertrykkelse? Det første eksempelet er neppe i samsvar med rett intervensjon, mens det andre er det. Alt handler derfor om krigens egentlige intensjon. Kan man se hvorvidt de handlinger man planlegger å utføre kan rettferdiggjøres og hvor vil man hen med disse handlingene er et sentralt moralsk dilemma som preger og vanskeliggjør iverksettelsen av en legitim krigshandling.³⁶

Rett Autoritet - Legitim Stat og Offentlig Erklæring

Dersom en nasjon ikke er legitim kan den heller ikke utføre handlinger den ikke har fått sin rett til av borgerne i nasjonen. Dette er hovedpremisset for en legitim stat og er påkrevd for å kunne erklære en legitim krig. Dersom et slikt krav ikke eksisterte kunne hvem som helst ha grepet til våpen og er erklært krig ved hvilken som helst anledning. Dermed kan man ikke overlate et slikt ansvar i hendende til ethvert individ. Dersom man observerer alle borgerkriger og feider som har eksistert, og fortsatt eksisterer i dag blir det tydelig hvorfor kriteriet om autoritet har stor verdi som et prinsipp i rettferdig krig tradisjonen.

Prosedural Autoritet

Det må eksistere sterke og klare prosedyrer som er etterprøvbare dersom man skal ha oversikt over krigshandlinger som er utført og man skal kunne stille de ansvarlige til rette. Det må derfor ikke eksistere noen tvil over hvordan kommandostrukturen er satt sammen og hvor autoriteten til avgjørelsene befinner seg. Det må kunne klargjøre både hvor og hvordan en beslutning er blitt tatt.³⁷ Et eksempel på dette er hvordan kapteinen på undervannsbåter hadde autoriteten til å selv avgjøre når man skulle avfure sine våpen, til og med kjernefysiske raketter, mot fiendtlige mål. En slik fordeling av autoritet skaper tvetydighet i ansvarsfordelingen og man gir for stor autoritet til feil ledd i kommandostrukturen. For å unngå en slik blanding av makt må de legitime og reelle avgjørelser bli plassert hos nasjonens politiske ledelse mens militæret kun sitter med fysisk makt, men ikke retten til å benytte den.

³⁶ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 96-99 & Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/> & Malnes, Raino: *National Interests, Morality and International Law* s 119-134

³⁷ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 80

Det er den legitime og valgte autoritet³⁸ som styrer maktmidlene og de væpnede styrker skal først og fremst være et verktøy for legitime stater og et apparat og en utvidelse av de politiske beslutningene.³⁹

Substansiell Autoritet

Den legitime autoritet er den som tjener fellesskapets beste og som har omsorg for alle deler av fellesskapet, selv de som ikke deltar i politiske beslutninger. Forskjellen på dårlige og gode regimer går mellom regimer som tjener de herskendes eget beste og de som tjener det felles beste. Det er en grunnleggende ide om at fellesskapets interesse er det viktigste mål og at alle individers likeverd må respekteres. Beslutninger som omhandler maktmidler, militære styrker og krig må være handlinger som har omsorg for fellesskapets beste.⁴⁰ Rettferdig Krig Tradisjonen tar for seg det felles beste og dette er reflektert i blant annet at man må oppnå en rettferdig fred for alle parter i en krig og man må aldri utføre hevngjerninger og sivilbefolkningen må alltid beskyttes fra unødig skade. Folkets beste⁴¹ må derfor alltid ha prioritet og man må se dette i et større perspektiv enn kun sin egen nasjon.⁴² Men hvem som skal ta avgjørelsene om det moralske og legitime grunnlaget til å gripe inn i andre nasjoner for å overholde folkets beste? Dessverre finnes det få tilfredsstillende løsninger på dette og på grunn av den pluralistiske naturen i samfunnet er det ingen felles betegnelse på hva "*det felles beste*" kan være.⁴³ FN pakten forsøker å løse dette dilemmaet i artikkel 1 som åpner for at De Forente Nasjoner som internasjonal institusjon kan autorisere inngrep i andre nasjoner for å beskytte *det felles beste* der hvor tilfeller av "*fred og sikkerhets vurderes å være truet...*"⁴⁴ Sikkerhetsrådet blir ansett som FNs øverste organ og man kan hevde at de har omsorgen for "*det felles beste*" er i en global sammenheng.⁴⁵

Siste Utvei

Militær maktbruk og krigføring må alltid være den siste løsningen på problemet. Dette betyr at alle andre virkemidler må bli forsøkt benyttet før man helt legitimt kan benytte krigsmidler.

³⁸ For eksempel en stat, en nasjon, eller sikkerhetsrådet i FN

³⁹ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 71-72 & Clausewitz, Carl von: *Om Krig*.

⁴⁰ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 73

⁴¹ Folkets beste er drøftet av mange politiske tenkere. En av de mer kjente er John Rawls

⁴² Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 74

⁴³ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 81

⁴⁴ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :1 & Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 81

⁴⁵ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 81

Dette betyr blant annet bruk av politiske, økonomiske og diplomatiske løsninger, sanksjoner og trusler før krigføring er tillatt.⁴⁶ En krigserklæring kan derfor aldri finne sted dersom det er muligheter for å løse konflikten med fredlige metoder.⁴⁷

Sannsynlighet for Seier

Man må ha et rimelig håp om å lykkes med krigføringen. Enhver nasjon må vurdere om man kan oppnå de målene man ønsker ved å benytte krigsmakt eller om det finnes alternative metoder. Det er ikke legitimt å gå til krig dersom det er klart at man ikke kommer til å nå de ønskede mål og resultater. I etterkant fremstår derfor blant annet USA sin krigføring i Vietnam som et militært eventyr uten mulighet for suksess og er derfor ikke å karakterisere som legitim. Det er dog lett å være etterpåklok når man ser slike hendelser i retrospektiv og det var neppe like tydelig å se dette utfallet når krigshandlingene faktisk ble iverksatt. Det finnes allikevel situasjoner hvor så mye står på spill at man må gå til aksjon selv om man ikke har håp for å lykkes. Under andre verdenskrig var det lite håp om at de allierte skulle klare å overvinne aksemaktene, men Winston Churchill valgte å kjempe imot fordi han så Nazismen som det absolutt onde og de allierte vant på tross av en stor sannsynlighet for å tape.⁴⁸

Proporsjonalitet

I forkant av en krigshandling må de goder som er et forventet resultat av krigen veies og settes opp mot de tap av menneskeliv, ødeleggelse og grusomheter som er forventet av krigen. Det som blir oppnådd henger sammen med prinsippene om rettmessig grunn og rett intensjon. Dersom de forventede fordeler etter krigen er proporsjonale eller større enn de forutsette ondene kan krigen bli akseptert som legitim fordi resultatet vil være proporsjonalt.⁴⁹ Det vil være rettmessig å gå til krig mot en nasjon som bryter med menneskerettighetene, men dersom man samtidig antar at ødeleggelsene vil bli så store og at lidelsene for sivilbefolkningen vil bli betydelige vil allikevel ikke angrepet bli betegnet som legitimt. Ødeleggelsene ved en eventuell krig ville blitt så store at det ikke lenger var proporsjonalt

⁴⁶ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 109

⁴⁷ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 109 & Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

⁴⁸ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 116

⁴⁹ Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

med det man ønsket å oppnå.⁵⁰ Det bør også eksistere et rimelig forhold mellom det man reagerer mot og den reaksjon man tyr til.

Man må aldri glemme langtidseffektene som oppstår etter en krig og disse effektene må også medberegnes inn i proporsjonalitetsvurderingen.⁵¹

3.1.2 Rett i Krig - Jus in Bello

Jus in bello er den andre delen av Rettferdig Krig Tradisjonen og tar for seg det som finner sted i ulike krigshandlinger. Her omtales de rettigheter som eksisterer for soldater, sivile og sårede i en krigssituasjon og reglene kan spore sitt opphav tilbake til antikkens ideer om hvordan å behandle sine fiender i kamp og etikk i krig.⁵² Jus in bello er den eldste og mest innarbeidede av de tre delene innen rettferdig krig tradisjonen og reglene er rettet mot de som utkjemper krigen og alle som tar del i krigføringen har en plikt til å etterfølge disse prinsippene.

Ikke Benytt Forbudte Våpen

Gjennom historien har det blitt inngått avtaler mellom nasjoner og militære styrker som forbyr en rekke våpen. Dette har også blitt nedfelt i ulike lover og traktater og enhver nasjon og soldat er pliktige til å overholde disse forbudene og ikke benytte slike våpen under krigføringer. Dette gjelder spesielt kjemiske og biologiske våpen, landminer og klasebomber. Kjernefysiske våpen er ikke forbudt gjennom traktater, men det eksisterer store tabuer ved å benytte dem samt at dette ville unektelig stride mot andre prinsipper innenfor rettferdig krig tradisjonen.⁵³

Differensiering og Ikke Kjempendes Immunitet

Differensiering handler om å skille mellom legitime og illegitime krigsmål og det tydeligste skillet som står i sentrum er definisjonen på hva som er sivile mål og hva som er militære mål. Selv om det å drepe fiender i krig i juridisk forstand ikke er å karakterisere som drap er det å ta livet av uskyldige sivile, med full bevissthet fortsatt betegnet som drap. Det eksisterer

⁵⁰ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 106

Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s107 & Malnes, Raino: *National Interests, Morality and International Laws* s 67-70

⁵²: Syse: *The Platonic Roots of Just War Doctrine*

⁵³ Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

derfor en ufravikelig regel innen jus in bello: Det er ikke lov å drepe sivile i krig.⁵⁴ Begrensningen mellom legitime og illegitime begrenser hva man oppfatter som krigshandlinger og det som blir oppfattet som et masse mord. I det øyeblikk man gjør sivile til legitime krigsmål har man gått fra en begrenset og legitim krigføring til en status av total krig. Kun gjennom nødrett vil man kunne forklare og rettferdiggjøre en slik handling, hvor man går så langt som å gjøre illegitime mål til legitime mål. Michael Waltzer beskriver nødrettens natur og benytter Englands situasjon under andre verdenskrig som eksempel. England stod helt alene og det eneste legitime alternativ var å ikke gjøre noe. Dette ville ført til kapitulasjon innen kort tid og dermed hevdet man en nødrett og legitimerte det som ble kalt for terrorbombingen av Tyskland, som førte til både militære og sivile tap for Nazistene. Dette var i en slik tilstand av nødrett en legitim handling, men når krigen snudde og man ikke lenger trengte å hevde en slik nødrett ville den tilsvarende handlingen blitt sett på som illegitim.⁵⁵ All maktbruk må derfor være kontrollert, rasjonell og fornuftig. Den må alltid nyttes til å beskytte sivile mål og skal på ingen måte ramme illegitime mål. Det må også skilles mellom hvorvidt man angriper mål som er av militær nytte for fienden eller om man angriper sivile mål som kirker, sykehus og samlingslokaler. Det er kun militære mål som kan betegnes som legitime og derfor må ikke sivile bli gjort til mål for krigshandlinger og de skal så langt som mulig beskyttes fra skade.

Proporsjonalitet

Proporsjonalitet i *jus in bello* handler om krigens maktmidler. Ønsket å om å begrense krigens voldsomme ødeleggelser og grusomheter er sentralt og en måte man kan oppnå dette på er å forby visse våpen og begrense benyttelsen av andre. Riktignok fikk ikke dette prinsippet stor slagkraft, men man kom til enighet om at noen våpen kan karakteriseres av en slik art som gjør at alle krigførende parter bør bli enige om å avstå bruken av de.⁵⁶ Det må også være et rimelig samsvar mellom det vi kjemper for og den ødeleggelse man forårsaker eller blir påført. Det vil derfor nødvendigvis ikke være en proporsjonal handling i krig å rykke 100 meter fremover på frontlinjen dersom man mister tusenvis av soldater som et resultat av dette. Man må alltid sette opp verdien av det man kjemper for opp mot ødeleggelser av ressurser og tap av menneskeliv.

Mindre dramatisk, men minst like viktig er proporsjonalitet med hensyn til miljøødeleggelser.

⁵⁴ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s143

⁵⁵ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 114 & Waltzer, Michael: *Just and Unjust Wars - A Moral Argument with Historical Illustrations* 4th edition,

⁵⁶ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 139

Dersom man forårsaker store skader på landområder, byer, matproduksjon eller andre deler av landet så må det vurderes om de ødeleggelser som oppstår er i forhold til det man ønsker å oppnå.⁵⁷ Dette fremmer også et spørsmål om kulturelle skatter og bygninger som ofte er verdifulle for den nasjon man befinner seg i. Disse bygningene bør beskyttes så fremt det er mulig og man skal ikke utøve unødige maktbruk mot slike bygninger. Dette betyr at de alliertes angrep på Monte Cassino ikke nødvendigvis var proporsjonal da de så godt som jevnet den med jorden.⁵⁸ Når man omtaler prinsippet om proporsjonalitet i *jus in bello* er det ofte overdreven maktbruk og ødeleggelse som er den sentrale kjernen i debatten.

Velvillig Behandling og Karantene av Krigsfanger

Når fiendtlige soldater og styrker har overgitt seg og lagt ned sine våpen betyr dette at de sier fra seg sin mulighet og rett til å yte videre væpnet motstand i bytte mot en rekke grunnleggende sivile rettigheter. De er ikke lenger engasjert i vold og maktbruk og er de dermed ikke lenger legitime mål for krigshandlinger og det er ikke tillatt å sikte de med trusler om død, utsulting, tortur eller andre inhumane virkemidler. De er derfor berettiget en trygg karantene vekk fra krigshandlingene frem til det tidspunkt hvor krigen er avsluttet, hvor de da skal utleveres tilbake til sine nasjoner og kan leve i fred uten frykt for hevngjerninger eller urettmessig rettsforfølgelse.⁵⁹

Det onde i seg selv - Mala in Se

Ingen krigførende parter har rett til å benytte seg av våpen eller handlinger som er onde i seg selv. Handlinger som voldtekt, etnisk rensning, gift og tortur er forbudt og det å benytte svik og bedrag ved å forkle seg som røde kors eller i fiendens uniformer for så å angripe fienden er forbudt. Det er ei heller tillatt å tvinge krigsfanger til å kjempe mot sin egen side mot sin vilje eller benytte de urettmessig til tvangsarbeid. Ukontrollerbare våpen som kjemiske og bakterielle våpen som er konstruert for unødige lidelse og en sakte død er ikke tillatte og er også forbudt i henhold til de ulike konvensjoner og prinsipper.

Ingen Hevngjerninger

⁵⁷ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 141

⁵⁸ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer* s 141

⁵⁹ Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

Det er ikke tillatt å gå til illegitime hevngjerninger mot andre nasjoner selv om de skulle bryte med prinsipper for rettferdig krig. Man skal fortsatt overholde de gitte retningslinjer og lover og vise korrekt fremferd i krigen mot alle aktører uavhengig om de er nasjoner, individer, eller private aktører. Det å vise samme urett tilbake på fienden som er vist til en selv vil ikke straffe fienden, men heller føre til en eskalering av krigens ondskap og voldsnivå. Man kan derfor ikke straffe krigsfanger for de handlinger som fienden foretar seg under krigføringen. Det å vinne på korrekt måte vil alltid være den beste hevn.⁶⁰

3.1.3 Rettferdighet etter Krig - Jus Post Bellum

Jus post bellum er den tredje og siste delen innen rettferdig krig tradisjonen. Denne delen er utvilsomt den yngste og minst kjente av de tre. Denne delen har blitt mer sentral i nyere tid selv om noen ideer kan finnes igjen i tidligere filosofiske tanker. Jus post bellum omhandler de handlinger som finner sted etter at krigføringen har sluttet og har som hensikt å stabilisere, normalisere og gjenopprette situasjonen i nasjonen til normal status etter at hærstyrkene er blitt trukket ut. Hovedmålet med denne delen er å regulere og forenkle overgangen fra krig til fred og dermed sikre en rettferdig avslutning for alle aktører i krigen. Med dette skal man sikre at det ikke eksisterer gjenværende problemer som igjen kan danne grunnlaget for en ny krig.

Proporsjonalitet og Offentlighet

Fredserklæringen og krigsoppgjøret skal, og må være, kalkulert og fornuftig samt at det må være offentlig erklært. Dersom krigsoppgjøret blir benyttet som straffetiltak mot en nasjon vil man ikke løse problemet og det vil kun bidra til å øke den tapendes parts misnøye som ved en senere anledning kan vokse frem til en ny krig.⁶¹

Oppreisning og Rettferdighet

En fredserklæring må ta sikte på å gjenopprette de grunnleggende rettigheter som ikke var tilstede ved en aggresjonshandling og som var grunnlaget som iverksatte den rettmessige krigen. Det må være et rettferdig grunnlag for at krigen avsluttes og dette kan være

⁶⁰ Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

⁶¹ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Millitærmakt, Etikk og Idealer* s 151 & Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

gjenopprettede menneskerettigheter som ulike lover og friheter, samfunnets rettigheter til sitt territorium og uavhengighet fra andre stater for å nevne noen eksempler. Uretten er rettferdig rettet opp og man kan nå gjenreise nasjonen. Ved å gjøre dette sørges det for at krigføringen hadde en forbedrende effekt og respekten for slike rettigheter er tross alt grunnlaget som samfunnet hviler på.⁶²

Diskriminering

Det må differensieres mellom ledere, soldater og sivile i den beseirede nasjonen. Sivile er berettiget gjennom jus in bello til en rettmessig immunitet fra ydmykende krigsoppgjør⁶³, mens soldater ikke skal urettmessig straffes for de handlinger de utfører som del av krigshandlingene eller som de utfører under kommando fra andre befal og autoritetspersoner.⁶⁴

Straff av Ledere

Når en beseiret nasjon har åpenbart begått angrepsforbrytelser og eventuelle andre forbrytelser så må proporsjonal og rettmessig straff utdeles. Nasjonenes ledere, som befal og politikere, skal være gjenstand for offentlige og internasjonale retteganger for krigsforbrytelser. Her skal man bli dømt av en upartisk domstol etter alvorligheten av deres forbrytelser og dette er en prosess som må finne sted på begge sider av konflikten slik at man bringer alle krigsforbrytere til retten.⁶⁵

Straff av Soldater

Soldater som utfører krigsforbrytelser må holdes ansvarlige for sine handlinger dersom de har gjort de med full bevissthet om at de utfører ulovlige handlinger og at disse handlingene kunne vært unngått. Man skal dermed bli stilt ovenfor en undersøkelse av omstendighetene og dersom det er påkrevd bli stilt til rettegang.⁶⁶

⁶² Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

⁶³ Som i utgangspunktet ikke skal finne sted i henhold til jus post bellum

⁶⁴ I henhold til doktrinen om dobbelt effekt. Waltzer, Michael: *Just and Unjust Wars - A Moral Argument with Historical Illustrations 4th edition*,

⁶⁵ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Millitærmakt, Etikk og Idealer* 153 & Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

⁶⁶ Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Millitærmakt, Etikk og Idealer* s 153 & Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

Kompensasjon

En finansiell refusjon og gjenoppbygging kan både benyttes som gjenoppreisning av et land eller som en straff, men man må være varsom på hvor stor grad man benytter dette. En krigsskatt på den beseirede nasjonen er generelt sett ulovlig og det er essensielt at det eksisterer nok ressurser igjen i en krigsrammet nasjon, eller i en beseiret nasjon, slik at man kan iverksette en gjenoppbygging av nasjonen. En omfordeling av eiendom og goder må oppleves som rimelig fra begge parter i krigen og det å "fattiggjøre sin nabo" ved å stjele alle ressursene er det samme som å be om en fremtidig kamp eller etablere stor ustabilitet og fattigdom i en annens nasjon.⁶⁷

Rehabilitering

Nasjonens tilstand etter krigen skaper ofte en lovende mulighet til å reformere de korruperte institusjoner og de feilaktige politikerne i nasjonen som førte nasjonen ut i krig eller var delaktige i krigsforbrytelsene. I en slik tilstand bør det iverksettes reformer som sørger for at slike hendelser ikke finner sted igjen. Det er viktig at slike reformer er proporsjonale i forhold til de overtramp som er blitt utført og kan inkludere alt fra avvæpning, opprettelse av sikkerhetsstyrker, menneskerettighetsopplæring og dype strukturelle forandringer i illegitime styresett for å omdanne disse til legitime styresett.⁶⁸

⁶⁷ Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>
Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Millitærmakt, Etikk og Idealer* s 154

⁶⁸ Stanford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15. <http://plato.stanford.edu/entries/war/>

4 Internasjonal Lov og Menneskerett

4.1 Hensikt

Dette kapitlet skal ta for seg de relevante delene innen utviklingen av det som i dag er kjent som Internasjonal Humanitær Lov og skal vise hvordan rettferdig krig tradisjonen har vært en påvirkende faktor i denne utviklingen. Kapitlet vil danne et teoretisk grunnlag som gjør at man kan komme nærmere en løsning på oppgavens problemstilling. Det vil derfor bli lagt vekt på krig og rettferdig krig tradisjon i forhold til internasjonale avtaler og konvensjoner som blir dannet og hvordan institusjonaliseringsprosessen av slik lovgivning har funnet sted. Det vil også bli vist hvordan menneskerettigheter har preget denne utviklingen og det nye synet som oppstod på krigens lovgivning som en følge av menneskerettighetene og endringer i internasjonal lovgivning.

4.2 Hvordan Løse Problemet Krig - En Utopisk Tanke og Menneskelig Svakheter

På øyen Utopia lever eksisterer det et samfunn som avskyr kamp og krigføring. Borgerne ser på krig som en underhuman aktivitet og avskyr krigshandlinger. På tross av dette blir de ofte tvunget til å utføre krigshandlinger selv, enten for selvforsvar eller for å frigjøre ofre av diktatur. For å utføre denne handlingen hadde man utviklet en meget fornuftig kampstrategi. I det øyeblikket en krig ble offentlig erklært så arrangerte de at det ble plassert ut propagandaplakater i fiendens nasjon, hvor det ble utlovet dusør til enhver som drepte de som hadde iverksatt krigshandlingene. Folk vil gjøre alt dersom belønningen er stor nok, til og med å drepe sine egne ledere. For Utopianerne fungerte dette utmerket og de kunne stolt si at de utførte de mest humane krigene noensinne og at med dette så reddet de tusenvis av uskyldige menneskelig som ellers ville blitt drept i krigføringen.⁶⁹ Dette understreker et sentralt problem. Hvorfor vil mennesker, som er relativt i det fulle og hele, ønske å drepe hverandre på en slik barbarisk metode som krigføring er? For selv om individet i seg selv er rasjonelt, dydig og har en solid moral og etikk så er det fortsatt fullt av svakheter. Der hvor individer samles i et samfunn vil til slutt slike svakheter komme frem og dette gjør at grunner til krigføring kan være så mangt. Det kan være *maktlysten* til de styrende som kommer frem og

⁶⁹ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 253

driver slike handlinger frem og når dette er kombinert med *frykten* for å miste sin selvstendighet eller eiendom grunner som driver individer og nasjoner til slike desperate handlinger som krigføring. Når de styrende også blir utsatt for ytre og indre *press* fra en rekke sentrale aktører kan dette fort veie tungt på en nasjons krigslyst og dersom det ikke eksisterer *mekanismer* som forhindrer dette, kan man raskt bli dratt ut i ulike krigshandlinger.⁷⁰ Dette forklarer allikevel ikke hvorfor individer er villige til å drepe andre eller å dø for andre eller hvorfor man er villig til å ofre sine liv for nasjonen.⁷¹ Freud hevder at man må gå dypere inn i det menneskelige sinn og der vil man finne *aggressive* og *destruktive krefter* som er en innebygget del av menneskeheten. Det er derfor lite sannsynlig å utrydde krigen, men der vil være mulig å redusere denne trangten hos individene. Ved å styrke en følelse om et totalt samhold i menneskeheten, en *felles nasjon av menneskelighet* og ved å styrke empatiske følelser kan man skape en ånd av pasifisme og trygghet fra krig. Man må motivere menneskene til å opprettholde sin høye moral og skape avsky mot de handlinger som ødelegger materielle goder. En avsmak mot krig må motiveres ved at:

*"...det tvinger et individ i situasjoner som skader hans manndom, og tvinger han til å drepe sine felles medmennesker og at det skaper store ødeleggelse av de nødvendigheter og frukter etter menneskelig slit."*⁷²

Ved å dyrke en slik ide vil man danne en moral som tar avstand fra krig og heller søker fredlige midler⁷³ og bygger en felles menneskehet hvor alle deltar i opprettholdelsen av den høye moral og menneskets felles rettigheter.⁷⁴

4.3 Utviklingen av Internasjonal Humanitær Lov

Internasjonal Humanitær Lov (IHL) er et moderne uttrykk som tok form over tid og startet sin utvikling på 1800 tallet. På den tid var tradisjonell lov i stor grad blitt gjengitt eller omskrevet inn i den Genèvekonvensjonen á 1864 og den første konferansen i Brussel i 1874. Frem til da hadde internasjonal lovgivning blitt oppfattet som *jus cogens*, men nå ble de lovene nedtegnet i egne konvensjoner som sørget for en lik oppfattelse av lovverket for alle nasjoner og under fredskonferansen i Haag i 1899 og 1907 ble lovverket ytterligere styrket. Dette kan betraktet

⁷⁰ Mekanismer om blant annet finnes i FN, Genèvekonvensjonen, UDHR og andre internasjonale konvensjoner

⁷¹ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 254

⁷² Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 254

⁷³ Rettferdig Krig gjør ikke nøyaktig dette men moralen bak det er sentralt.

⁷⁴ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 255

som den første delen i en prosess som har ledet frem til dagens IHL.

Ønsket om å samle de tidligere uskrevne lovene til en koherent internasjonal lov var et resultat av de ulike spenningene som eksisterte mellom stormaktene og de mindre nasjonene på den tiden. Først og fremst ville man begrense stormaktens makt og man ønsket derfor å sikre seg fra ekspansjonsplaner og man ville sikre sin frihet, uavhengighet og selvstendighet. Stormaktene ønsket på sin side så få reguleringer på sin makt som overhodet mulig. Skillet mellom de svake og sterke nasjonene ble derfor den største drivkraften i utviklingen av internasjonal lov. Nedtegnelsen av de nye lovene i Genèvekonvensjonen og på Brussel konferansen, samt Haag Konvensjonene, bærer preg av dette interesseskillet i debatten og trekker derfor i ulike retninger når det kommer til hvilke rettigheter som er ivaretatt og nedtegnet. Dette minsker allikevel ikke deres viktighet som grunnsteiner i utviklingen av IHL.⁷⁵

Haag konferansen utviklet det som skulle bli kalt for *the law of warfare*⁷⁶ innen internasjonal lovgivning. Dette er en av de første konvensjonene som tar til seg prinsipper fra rettferdig krig tradisjonen og begrenser den maktbruk som er tillatt i krigføringen. Konvensjonen inneholder paragrafer som begrenser hvilke våpen som er tillatt i krig, legitime aktører, legitime mål og ulike metoder for gjennomføring av krigshandlinger.⁷⁷ Konvensjonene ble dessverre sterkt preget av debatten mellom stormaktene og de andre nasjonene, noe som førte til at konvensjonen ble tvetydig og svakt formulert på flere områder. Dette førte til varierende tolkninger og problematiserte håndhevingen av de ulike artiklene. Det eksisterte heller ingen offentlige mekanismer som skulle regulere at nasjonene opprettholdt og etterfulgte konvensjonen. Man kunne derfor se tydelig hvilke interesser som var rådende bak denne konvensjonen. Selv om ulike våpen ble forbudt så var de av særdeles liten strategisk viktighet fordi de var enten ineffektive, skapte katastrofale ødeleggelser eller var til risiko for både mål og de som benyttet våpenet. Blant annet ble små eksplosive prosjektiler, gass, gift og ekspanderende kuler forbudt. Effektive våpen ble ikke forbudt uansett hvor destruktive eller inhumane de var og ble fortsatt tillatt i krigføring som blant annet flyvåpen, bomber og skjulte sprengladninger. Slik var tilfellet med flere av lovgivningene og prinsippene bar derfor et klart preg av favorisering til stormaktene.⁷⁸

⁷⁵ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 257

⁷⁶ Dette er ikke det samme som Retferdig Krig Tradisjonen

⁷⁷ Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907

⁷⁸ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 260-261

Det første forsøket på å nedtegne krigens lover fant derfor sted i den første Genèvekonvensjonen og Haag konvensjonene. Krigens vesen skulle reguleres og lovfestes slik at alle hadde retningslinjer som skulle følges og dette gjør av man kan inndelegge Haag konvensjonen i to kategorier. Man kan tydelig se påvirkningen rettferdig krig tradisjonen har hatt på disse lovene. Den første kategorien tar hensyn til de *krigførendes rettigheter* og den andre kategorien tar hensynt til hva som er *legitime mål*, metoder og våpen i krig. Haag konvensjonen sikter på å skape et minimum av rettferd innen krigføring som skal gjelde alle parter. Noen eksempler på dette er artikkel 23b i Haag konvensjonen á 1907 som forbyr det å drepe eller å skade fiender som har lagt ned sine våpen; artikkel 23c som forbyr at en deklarasjon om å ikke vise nåde er forbudt; og artikkel 23d som forbyr det å benytte statsflagg, militære symboler, røde kors, eller andre kjennetegn som en del av spionasje og krigføring, og forbyr det å plyndre fiendens land.⁷⁹ Andre artikler tar for seg blant annet legitime mål og beskyttelse av sivile som for eksempel artikkel 25 som omhandler at krigføring ikke må finne sted nær sivil bebyggelse. Dette er noen av lovene som kun er nedtegnet i Haag konvensjonen som nye lover innen krigføring, mens andre lover som for eksempel beskyttelse av krigsfanger er både blitt ivaretatt i den første Genèvekonvensjonen og har blitt ytterligere styrket i Haag konvensjonen.⁸⁰ Dette er noen av de lovene som ble implementert i krigens lover som skulle regulere krigføringen i seg selv.⁸¹

Den andre delen av Haag konvensjonen dreier seg om å begrense legitime krigshandlinger og sørge for at stormaktene ofte fikk overtaket når det gjaldt legitim krigføring. Artikkel 1 i Haag konvensjonen er et godt eksempel på dette og denne setter klare og tydelige begrensninger på det som kan oppfattes som legitime aktører i krig og krever at disse må alltid være i tydelig organisering, ha våpnene fremme, en enhetlig uniform og overholde alle lover i krig.⁸²

Haag konvensjonen var dog ikke uten sine svakheter og det største problemet innen tidlig IHL var implementeringen av ulike gjennomføringsmekanismer⁸³ og kontrollmekanismer. Det eksisterte ingen tredjepart som kunne overse og sikre at stater overholdt sine forpliktelser eller være en uavhengig instans i krigsoppgjør for å sikre rettferdighet i henhold til loven i domsavsigelser. I ulike krigsoppgjør tok derfor hver og en nasjon på seg det ansvar å

⁷⁹ Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907

⁸⁰ Ibid art: 4-20

⁸¹ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 260-261

⁸² Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907 - Det var til stormaktenes fordel

⁸³ Høstmælingen, Njål: *Internasjonale Menneskerettigheter*

håndheve i hvor stor grad deres motstandere hadde overholdt lovgivningen eller ei. Dette førte ofte til at den tapende part ble urettmessig behandlet i krigsoppgjøret gjennom ulike hevnjerninger og urettmessige straffer av både uskyldige og skyldige. Ofte ble også nasjonene pålagt å betale store krigserstatninger til den seirende part uten at man hadde noen rettigheter til å gjøre det samme tilbake.⁸⁴

Tidlig IHL var også preget av det som ble kalt for *si omnes clause*, noe som betyr at konvensjonen kun gjelder for de som har ratifisert og godkjent den. Dersom noen ikke valgte å følge visse regler og konvensjoner var heller ingen andre påkrevet å følge disse, en tilstand som førte til at man ofte ignorerte krigens lover og endte opp i brutalt maktbruk.⁸⁵ Heldigvis skulle endret dette seg over tid og man fikk snart et skifte i hvordan man så på IHL og hvordan denne spilte sin rolle i både internasjonalt samfunn og innen krigføring.

4.4 Endringer og den "nye" lov

I perioden etter Haag konvensjonen i 1907 forandret krigføringen og den internasjonale lovgivningen seg raskt. Tydelig påvirket av effektene til Haag konvensjonen og de påfølgende konvensjoner og endringer som fant sted på samme tid endret konfliktene seg. Det oppstod nye klasser med kjempende som ikke tidligere hadde vært omtalt i Haag konvensjonen eller Genèvekonvensjonen. Krigens natur var i endring og store slag og konfrontasjoner ble erstattet med presise angrep i liten størrelse men stor effekt, strategiske områder var ikke lenger like sentrale og frigjøringskriger ble mer og mer vanlig. Nyere våpenteknologi endret krigføringen som nå så ut til å bli mer voldelig enn før og det som tidligere hadde vært flere stormakter ble isteden til to supermakter og en polarisert maktbalanse vokste frem. De tradisjonelle stormaktskrigene ble avsluttet og mindre trefninger for å tippe maktbalanse i ens favør ble vanlig praksis.

De nye utviklingene fremmet en oppdatering av de tradisjonelle reglene innen krigføring og oppgjøret etter andre verdenskrig var i stor grad med på å påvirke denne oppdateringen. Den lovgivende prosessen startet når Genèvekonvensjonen a 1949 ble utarbeidet og adoptert av verdenssamfunnet. Denne konvensjonen oppdaterte og innkorporerte i stor grad det som tidligere var eksisterende i Haag konvensjonen og presenterte det i et internasjonalt lovgivende konsept. Det som tidligere var sedvanerett var nå totalt innkorporert i et lovverk. Den nye lovgivningen utbroderte og utviklet den gamle utgaven av krigens lover fra Haag og

⁸⁴ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 261

⁸⁵ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 262

ga den en ny klarhet og tydelighet. Den rettet også opp i de problemer som hadde oppstått på grunn av moderne kriger og forskjellene mellom sivile og kjempende styrker var blitt ytterligere styrket. Et konvensjonsvern⁸⁶ var nå på plass for å sikre etterfølgelse og opprettholdelse av traktater og lover og man gikk vekk fra *si omnes clause*. Den nye lovgivningen var blitt del av nasjonale lovgivninger i de fleste nasjoner og lovene hadde blitt eksplisitte i sin ordlyd, med større krav til opprettholdelse og etterfølgelse og det er nå blitt vanskelig å frasi seg ansvaret for den nye lovgivningen.⁸⁷

I tillegg til alt dette oppstod det relativt nytt område som påvirket utformingen av IHL, nemlig troen på menneskerettigheter. Dette er troen på prinsipper som er viktige i alle områder av lovgivningen og internasjonal lov, også innenfor krigens lover og rettferdig krig. Siviles rettigheter skulle være adskilt fra krigshandlinger og uavhengig om man var soldat eller sivil hadde man et sett av grunnleggende rettigheter som alltid skulle gjelde. Troen på menneskerettigheter kom til å påvirke store deler av de endringer som ble foretatt i Genèvekonvensjonen a 1949 og i alle andre internasjonale lover. De Forente Nasjoner (FN) oppstod som en aktør som både skulle sikre stabilitet og trygghet i verdenssamfunnet og sikre at menneskerettigheter ble beskyttet over hele verden. Som en global organisasjon i verdenssamfunnet etter andre verdenskrig så regulerte FN paktens legitimitet og internasjonal sikkerhet mellom alle medlemsnasjoner. FN var blitt en overnasjonal organisasjon som sikret trygghet og fred mellom nasjonene. Dette gjorde det også mulig for FNs Menneskerettighetserklæring (UDHR) å sette en global standart som sikret alle menneskers grunnleggende rettigheter, uavhengig av politisk tilstand, område, trosretning og videre.⁸⁸ Den rådende oppfattelse av stateres suverenitet ble endret etter FN og Menneskerettighetserklæringen. Stater stod nå ikke nødvendigvis først, de var ikke lenger den eneste makt i sin nasjon og de hadde ikke lenger all makt til å legitimere sine egne handlinger. Man gikk derfor mot et paradigmeskifte hvor man i langt større grad snakket om humanitær lov i væpnet konflikt eller internasjonal humanitær lov heller enn krigens lov.⁸⁹

4.5 En Styrket Tro på Menneskerettigheter

⁸⁶ Høstmælingen, Njål: *Internasjonale Menneskerettigheter*.

⁸⁷ Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World* s 264

⁸⁸ Bayliss, Smith, Owens: *The Globalization of World Politics - An introduction to international relations 4th edition* s 513 & Universal Declaration of Human Rights, G.A. res.217A (III), U.N Doc A/810 at 71 (1948)

⁸⁹ Cassese, Antonio: *Human Rights In A Changing World* s 176-178

Troen på menneskerettighetene og den humanitære tankegangen førte til at suverenitetsprinsippet ble revurdert. Tidligere ville man aldri tillatt en overnasjonal institusjon slike rettigheter som De Forente Nasjoner hadde fått tildelt. For å trygge troen på menneskerettighetene og tanken på en *felles nasjon av menneskelighet* stod verdenssamfunnet relativt samlet om å tildele FN den autoritet og legitimitet som var påkrevd for å utføre sine rolle, å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet.⁹⁰ Internasjonal sikkerhet er i fokus i FN Pakten og gjennom effektive mekanismer og lovgivninger har FN fått autoriteten til å være den øverste autoritet som legitimerer maktbruk i situasjoner der det er absolutt nødvendig. I tillegg har menneskerettighetene blitt oppøyet til et internasjonalt nivå og man har anerkjent dets viktighet og plass i internasjonal lovgivning. Dette bærer FN Pakten preg av og ikke minst Menneskerettighetserklæringen. Menneskerettigheter er et tydelig moralsk attributt hos individet som autoriteter ikke kan motstride eller bryte ned og derfor er slike rettigheter et som kan hjelpe en felles menneskehet til å nå et større mål i likhet med hva Freud hadde hevdet.⁹¹

Internasjonal Lovgivning har gått gjennom en hurtig forandring i nyere tid og erfaringene etter de tidligste konvensjonene og inntoget av humanitær lov og menneskerettigheter endret både tankegangen om internasjonal lovgivning over mot internasjonal humanitær lovgivning og fra krigens lov til humanitær lov i krig. Svakheterne fra de første konvensjonene ble forsøkt rettet opp og nyere og mer eksplisitte konvensjoner ble nedtegnet. Genèvekonvensjonen tok for seg menneskerettigheter i krig og FN pakten sikret at det fantes autoritet og legitimitet for eventuelle krigshandlinger samtidig som den i stor grad søkte å forhindre krig. Mellomstatlige anliggende og internasjonale relasjoner ble i større grad del av en formalisering gjennom overnasjonale organisasjoner og Menneskerettighetserklæringen lå som en grunnstein som sikret alle individers rettigheter i alle situasjoner. Så langt har over 160 nasjoner godtatt store deler av FNs konvensjoner og i 1990 ble den *International criminal court* som en uavhengig instans for å dømme de groveste overtramp på internasjonal humanitær lovgivning og i 1993 ble *FNs Høykommissær for Menneskerettigheter* utnevnt for å holde oversikt, fremme og lede det menneskerettslige arbeidet i den internasjonale verden.⁹² I 2005 ble også prinsippet om *Right to Protect* innlemmet i internasjonal lovgivning og med dette erklærte man at suverene stater har hovedansvaret for å beskytte menneskerettighetene i sine områder og at slike

⁹⁰ The Charter of the United Nations of June 26 1945, Forord

⁹¹ Forsythe, David P. : *Human Rights in International Relations 3rd edition* s 4 & Universal Declaration of Human Rights, G.A. res.217A (III), U.N Doc A/810 at 71 (1948) Innledning

⁹² Høstmælingen, Njål: *Internasjonale Menneskerettigheter* s 357-358

prinsipper er verdt å forsvare.⁹³ I tillegg har regional utvikling vokst og innehar en langt større rolle enn tidligere. I Europa har for eksempel den Europeiske Union dannet *Europarådet* og *Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon*.⁹⁴ Dette har ytterligere forsterket troen på at menneskerettigheter skal gjelde i alle situasjoner, selv i væpnet konflikt og krigføring. Internasjonalt samarbeid handler derfor ikke kun om krigens lover og ideen om et humanitært felleskap står sentralt og er et viktig holdepunkt i den moderne internasjonale humanitære lovgivning.

⁹³ Bayliss, Smith, Owens: *The Globalization of World Politics - An introduction to international relations* 4th edition s 535 , 525 box 30.1

⁹⁴ Nickel, James W. : *Making Sence of Human Rights - Second Edition* s 17

5 Rettferdige Prinsipper og Artikler

5.1 Hensikt

Hensikten med dette kapittelet er å forsøke å avdekke artikler innen internasjonal humanitær lovgivning som kan hevdes at samsvarer med prinsipper i rettferdig krig tradisjonen. I kapittel 4 ble det sett på den historiske utviklingen av internasjonal humanitær lovgivning og hvordan rettferdig krig tradisjonen var en påvirkende faktor på denne utviklingen. Derfor skal dette kapittelet observere deler av de ulike konvensjonene hver for seg og sette de opp mot rettferdig krig prinsippene. For å gjøre dette vil det bli foretatt en forenkling av rettferdig krig prinsippene som blir redegjort for i neste avsnitt. Disse prinsippene vil deretter bli sammenliknet med både ordlyden, meningen og innholdet bak ordene i de ulike artiklene. Det at en artikkel ikke inneholder bestemte ord betyr ikke at den ikke kan ha underliggende ideer som tilsvarer de fra rettferdig krig tradisjonen. Siden oppgavens fokus ligger på å bevise om man kan gjenspeile rettferdig krig tradisjonen i IHL sine artikler vil det ikke bli påpekt hvor mange artikler som ikke har likheter med rettferdig krig og heller ikke vil alle likheter bli pekt ut. Ved å sammenlikne prinsippene og artiklene er håpet at denne kunnskapen kan benyttes med den historiske utviklingen for å faktisk avkrefte eller bekrefte om rettferdig krig tradisjonen har påvirket IHL og vil danne grunnlaget for neste kapittel som skal drøfte resultatene i større grad. Det vil dog bli foretatt korte sammendrag og mindre drøftelser underveis i dette kapittelet også.

5.1.1 Komprimering av Prinsipper

Rettferdig krig tradisjonen beskriver gjennom sine tre deler, *jus ad bellum*, *jus in bello* og *jus post bellum*, en rekke prinsipper som må oppfylles dersom en krig skal kunne være legitim og rettmessig. Etter å ha redegjort for utviklingen til Internasjonal Humanitær Lovgivning skal det i dette kapittelet bli forsøkt å gjenkjenne noen av prinsippene fra rettferdig krig innen noen av konvensjonene som danner IHL. Disse konvensjonene er som tidligere nevnt, Haag konvensjonen a 1899 og 1907, Genèvekonvensjonen á 1949, FN Pakten og FNs Menneskerettighetserklæring.

Dette kapittelet vil bestå av en idéanalyse hvor det blir søkt etter en rekke kjerneideer i de ulike konvensjonene og deretter vil det bli diskutert og drøftet i hvor stor grad de

observasjoner som blir gjort kan tyde på om rettferdig krig tradisjonen faktisk kan ha påvirket IHL eller ei. Siden rettferdig krig tradisjonen er en stor teori, noe som kompliserer undersøkelsen, vil det bli foretatt en forenkling av prinsippene for å gjøre det enklere å finne de sentrale prinsippene fra rettferdig krig innen IHL. Hensikten med en idéanalyse er å fange opp og filtrere ideer fra ulike tekster og derfor fremmes følgende kjerneideer som analysen skal bestå av:

Rettmessighet til Krig: Ingen stater kan under noen forutsetninger iverksette krig uten at minst en av de rettmessige grunnene er tilstede. *Selvforsvar, forsvar av andre* eller *humanitær intervensjon* er de eneste grunner som kan legitimere krigføring. I tillegg må man ha *rett intensjon* bak den ønskede krigføringen og man må kun utføre den som en *siste utvei* og alle andre løsninger må være utprøvd før krigshandlinger kan finne sted. Det må også eksistere en *sannsynlighet for seier* for uten dette vil man ikke kunne legitimere det å sende soldater i krig for å tape sine kamper og møte grusomhet og ødeleggelse for noe som ikke vil lykkes. Dette er de viktigste prinsippene som må være tilstede for at man skal ha en rettmessig forutsetning for å gå til krig. I tillegg kan ingen krigføring være rettmessig dersom den blir kjempet med en tanke om rettferdighet ved krigens slutt og en *kompensasjon* til alle krigførende parter. Det å fattiggjøre sin nabo strider med prinsippet om *rett intensjon* og derfor må man alltid føre krigen med den hensikt at man skal oppnå en *god oppreising og rettferdighet*. Resultatet av krigen skal ha *forbedret situasjonen* hos alle krigførende parter.

Rett Autoritet til Krig: Uten *rett autoritet* og legitimt styresett kan man ikke iverksette rettferdig krigføring. Både *substansiell* og *prosedural autoritet* må være ivarettatt fordi det er kun en slik autoritet, konstituert gjennom en grunnlov som legitimt kan utføre krigshandlinger. En krigshandling må også være *offentlig erklært*. Rett autoritet og legitim autoritet fører også med seg et ansvar for lov og rett, derfor er det pålagt å utøve *rettmessig straff* av både *soldater* og *ledere* ved et krigsoppgjør og sørge for at alle som har begått krigsforbrytelser blir korrekt straffet i henhold til krigens og de internasjonale humanitære lover.

Proporsjonalitet: *Proporsjonalitet* mellom handlinger i krig og før krig er sentralt i rettferdig krig tradisjonen og har som hensikt å begrense unødig eskalering av maktbruk. Dette er beskyttet i jus ad bellum og jus in bello prinsippene og i tillegg vises det til at *proporsjonalitet* må eksistere i krigsoppgjøret og man skal straffes for de handlinger som er utført på en rettmessig og rettferdig måte. Straffeutmålingen må være proporsjonal og man må

vise proporsjonalitet ved å diskriminere mellom sivile og militære styrker. For at en krig skal være rettferdig må den derfor være proporsjonell på alle stadier av krigen noe som tilsier at en proporsjonell krig må ha *en sannsynlighet for seier* siden det ikke kan være proporsjonalt å gå til krig for å tape.

Korrekt Gjennomføring: Korrekt gjennomføring består i stor grad av jus in bello prinsippene som *forbudte våpen, velvillig behandling av krigsfanger, diskriminering og ikke-kjempendes immunitet, forbud mot det onde i seg selv og hevngjerninger*. I tillegg må man alltid ta hensyn til jus post bellum sine prinsipper om *oppreisning og rettferdighet* i krigsoppgjøret dersom man skal kunne hevde at krigføringen er korrekt gjennomført. *Straff av Soldater og Ledere* må også være den del av dette da krigsforbrytelser i seg selv er forbudt, noe som tilsier at de som utfører dette må straffes og man må i størst mulig grad forhindre dette.

Rettferdig Oppgjør: For at krigsoppgjøret skal være legitimt så må dette fremstå som *rettferdig*. *Alle jus post bellum* prinsippene må være oppfylt og man kan argumentere for at det blant annet ikke er tillatt med *hevngjerninger* i krigsoppgjøret og man må vise *velvillig behandling av krigsfanger* og sørge for at de skal behandles på rettmessig vis ved krigens slutt og ikke straffes for andres handlinger og at de har krav på *kompensasjon* når de blir satt fri.

Disse fem kjerneideene er blitt fremmet er på ingen måte en fasit til hvordan man skal oppfatte rettferdig krig og er derfor kun ment som et redskap for å kunne forenkle den analytiske sammenhengen mellom rettferdig krig tradisjonen og IHL. De prinsippene som er gruppert har visse fellestrekk og egenskaper som gjør at de fremstår godt som helhetlige ideer. Det er ikke nødvendigvis at alle prinsippene dekker hvert sitt område helt alene og det kan derfor være et visst overlapp mellom deres egentlige funksjon i rettferdig krig tradisjonen og hvordan de passer sammen i disse kjerneideene. Dette blir ikke sett på som et problem i denne oppgaven og vil derfor ikke tillegges noen ytterligere drøfting. Det kan også forekomme at noen prinsipper ikke har funnet en unik plass innen ideene og at noen prinsipper kan ha blitt utelatt. Det er derfor viktig å forstå at dette på ingen måte er en sannhet på hvordan rettferdig krig tradisjonen kan samles og grupperes, men heller et grunnlag for tolkning av IHL som har til den hensikt å lette analysen mellom prinsippene og de mange artiklene i konvensjonene.

5.2 FN Pakten i lys av RK Trad

I innledningen til FN Pakten erklæres det felles foremål som De Forente Nasjoner er tuftet på. Innen FN eksisterer det en konsensus om at man skal redde fremtiden fra krigens grusomheter, man bekrefter sin tro til individets rettigheter og verdier, nasjonenes likeverdighet og troen på at et felleskap som kan øke sosiale fremskritt og levevilkår med større frihet for alle.⁹⁵ Dette er i store trekk hva artiklene i FN Pakten handler om og man ser tydelig fokus på å forhindre krigsutbrudd og fredelig samhandling i det internasjonale samfunn. Spesielt tydelig er fokuset på å forhindre krig å finne i følgende avsnitt i Paktens innledning:

*"... og forene våre krefter for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet ... sikre at væpnet makt ikke brukes uten felles interesse."*⁹⁶

Det er tydelig å se at en av FN paktens primære hensikter er å regulere krigføringen som maktmiddel og den tar til ordet for å begrense denne muligheten hos alle nasjoner. Dette skaper et godt utgangspunkt for analysen mellom FN Pakten og Rettferdig Krig Tradisjonen da de ønsker å sikre benyttelsen av væpnet makt.

5.2.1 FN Pakten og Rettmessighet til Krig

Kan man finne en rettmessighet til krig i FN Pakten? Artikkelen 1.1 etablerer og beskriver FN Paktens foremål og gjennom denne så rettferdiggjøres også de handlinger som blir utført som et resultat av FN Paktens lovgivning.

*"... treffe effektive, kollektive tiltak for å hindre og fjerne trusler mot freden og å undertrykke angrepshandlinger eller andre fredsbrudd..."*⁹⁷

Dersom en trussel mot freden skulle oppstå, eller andre hendelser som er beskrevet i denne artikkel, kan man med rette benytte seg av FN Paktens mandat og fjerne slike trusler. FNs tilsynssystem, artikkel 76, sørger for at ingen hendelser overskrider de handlinger som er beskrevet i artikkel 1.1 eller at hendelser som blir foretatt for å forhindre brudd på artikkel 1.1 overskrider det rettmessige grunnlag for intervensjon og krigføring. Tilsynssystemet sikrer at

⁹⁵ The Charter of the United Nations of June 26 1945, Forord

⁹⁶ The Charter of the United Nations of June 26 1945, Forord

⁹⁷ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :1.1

FNs medlemmer forholder seg til rettmessig grunn og rett intensjon ved å overholde FN Paktens premiss som sier at man:

"... fremmer internasjonal fred og sikkerhet;...å sikre alle medlemmer av De Forente Nasjoner og deres statsborgere lik behandling..."⁹⁸

Rettferdig krig tradisjonen etablerer at kun forsvar av seg selv og andre, samt humanitær intervensjon er det eneste rettmessige grunnlag man kan benytte for å gå til krig. FN Pakten, med sitt fokus på det å sikre statsborgere lik behandling og like rettigheter etablerer en tanke om at humanitær intervensjon er noe som skal gjennomføres dersom det blir oppdaget brudd på menneskerettslige lovgivninger av blant annet tilsynssystemet.⁹⁹ Dersom brudd oppdages ska dette rapporteres og kan dermed som siste utvei resulteres i en krig. Prinsippet om siste utvei er sentralt i FN Paktens foremål som er å *undertrykke angrepshandlinger* og derfor er dette prinsippet forankret i flere artikler som etablerer at alle andre mulige løsninger må utprøves før FN vil godkjenne væpnet krigføring. Artikkel 2.3 er kanskje den tydeligste artikkelen på dette punktet:

"Alle medlemmer skal bilegge sine internasjonale tvister ved fredelige midler på en slik måte at internasjonal fred, sikkerhet og rettferdighet ikke settes i fare"¹⁰⁰

I tillegg kan man trekke frem artikkel 33 som omtaler at løsninger skal søkes gjennom mekling, forhandling og forlik. Artikkel 34 opphøyer enhver situasjon som krever det til sikkerhetsrådets undersøkelse som høyeste instans og artikkel 41 som tildeler sikkerhetsrådet autoriteten til å iverksette ulike tiltak som blant annet økonomiske sanksjoner for å løse tvister og konflikter på fredelig måte. Store deler av FN paktens kapittel 4 omhandler det som heter *fredelig bileggelse av tvister*. Siste utvei er i så måte meget sentralt i FN Pakten og man kan klart hevde at dette prinsippet er overholdt. Når det kommer til *rett intensjon* er derimot FN Pakten tvetydig og gir ingen god løsning på hvordan man skal oppfatte dette. Det kan dog tenkes, som det ble nevnt tidligere, at dette oftest er et moralsk dilemma og rett intensjon tilsier at man ønsker å gjøre det beste for alle folk. Derfor kan man hevde på et moralsk grunnlag at internasjonal fred og sikkerhet er noe alle mennesker streber etter, noe man kan se i Freuds tanke om en felles nasjon av menneskehet og også gjennom samfunnskontrakten hvor mennesket søker å komme utenfor krigføring og utrygghet. Dette er også foremålet til

⁹⁸ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :76

⁹⁹The Charter of the United Nations of June 26 1945, Kapittel 12

¹⁰⁰ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :2.3

FN pakten slik at man kan hevde at kravet til *rett intensjon* er etterfulgt av FN Pakten på tross at det ikke er eksplisitt nevnt i bestemte artikler.

FN Pakten regulerer flere områder som bestemmer legitimitet og avgjør om en krig kan være rettmessig å iverksette, men det er ett punkt hvor den mest tradisjonelle av krigens lover kan identifiseres i FN Pakten og det er klart at dette er et sentralt punkt i hvordan man kan hevde at FN Pakten har tatt til seg Rettferdig Krig Tradisjonen. FN Paktens artikkel 51 lyder som følger:

*"Intet i denne pakt skal innskrenke den naturlige rett til individuelt eller kollektivt selvforsvar når væpnet angrep er blitt foretatt mot et medlem av De Forente Nasjoner"*¹⁰¹

Statssuverenitetsprinsippet er tydelig forsvart i denne artikkel og stater uinnskrenkede rett til å forsvare seg selv og sine allierte hevdes over alle andre artikler i FN Pakten. Rettferdig Krig Tradisjonens mest sentrale prinsipp for å legitimt gå til krig er dermed tydelig gjengitt i FN Pakten i tillegg til prinsippet om siste utvei, rett intensjon og humanitær intervensjon. Man kan derfor hevde at FN Pakten har definitivt tatt til seg en rekke av Rettferdig Krig Tradisjonens prinsipper innen rettmessighet til krig.

5.2.2 FN Pakten og Rett Autoritet til Krig

Autoritet kommer fra den legitimitet en stat eller organisasjon er tildelt gjennom de medlemmer som tar del i den. FN Paktens får sin autoritet gjennom nasjoners medlemskap i FN som blir omtalt i kapittel 2¹⁰² og er ytterligere legitimert gjennom kapittel 4 og kapittel 5 som henholdsvis tar for seg generalforsamlingen og sikkerhetsrådets mandater. Den rettmessige autoriteten etableres, maktforholdet klargjøres og struktureres og medlemmenes godkjenning og legitimering av dette gjennom stemmerettighetene.¹⁰³ FN er demokratisk oppbygget og den legitime makten er derfor hverken allmektig eller uinnskrenket.

*"Medlemskap i De Forente Nasjoner står åpent for alle fredselskende stater som påtar seg de forpliktelser som denne Pakt inneholder, og som i organisasjonens øyne er villige til og i stand til å oppfylle disse forpliktelser."*¹⁰⁴

¹⁰¹ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :51

¹⁰² The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :Kapittel 2

¹⁰³ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art : 27-28

¹⁰⁴ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :4.1

I kapittel 2 ble det fremmet en tanke om at en samfunnskontrakt kan benyttes på et overnasjonalt nivå, for eksempel i forhold til en organisasjon som FN. En slik ide kan være med på å begrunne FNs legitime autoritet og artikkel 24.1 støtter opp under dette da det her legges frem at medlemmene i FN tildeler hovedansvaret for opprettholdelse av fred og sikkerhet til sikkerhetsrådet. Med andre ord så gir selvstendige nasjoner ifra seg litt av sin frihet for å oppleve en økt trygghet ved at FN kontrollerer det internasjonale samfunn sin maktbruk. I tillegg blir den prosedurale autoriteten ivaretatt ved de formelle retningslinjene i kapittel 4 og kapittel 5 som skiller mellom generalforsamlingen, sikkerhetsrådet og de militære styrkene. Artikkel 9 etablerer retningslinjene om at generalforsamlingen skal bestå av alle medlemsnasjonene i FN og at generalforsamlingens ansvarsområdet ikke er begrenset av noen og at de av fri vilje kan fatte beslutninger og anbefalinger som fremmes til medlemmer og sikkerhetsrådet.¹⁰⁵ Militæret har ingen politisk rolle i det politiske systemet og den militære stabskomiteé skal kun gi råd til sikkerhetsrådet og har ingen reell politisk innflytelse.¹⁰⁶

På grunnlag av dette er det ikke vanskelig å hevde at FN er i sitt fulle og hele en legitim organisasjon og har med dette rett autoritet til å iverksette rettferdig krigføring. Gjennom sitt medlemskap gir nasjonene FN autoritet og rettigheter og det demokratiske systemet som bygger opp store deler av FN er med på å sikre dets legitimitet. Selve kommandostrukturen er ikke nedtegnet som deler av FN pakten, men den er med på å etablere at en kommandostruktur skal finne sted dersom sikkerhetsrådet autoriserer væpnede handlinger. FN pakten oppfylder dermed rettferdig krig prinsippene om rett autoritet.

5.2.3 FN Pakten og Proporsjonalitet

Proporsjonale handlinger og bruk av maktmidler står ikke sentralt i FN Pakten og er ikke eksplisitt nevnt i noen artikler. Dette fører til at man i større grad må tolke hvorvidt enkelte artikler faktisk ivaretar prinsipper om proporsjonalitet. Det nærmeste man kommer en tanke om proporsjonell maktbruk er den stadige søken etter å unngå maktbruk gjennom FN Pakten, noe som også gjenspeiles i det fokuset som ligger på at militær maktbruk må være den absolutt siste utvei. Dette kan man hevde vil i seg selv være en form for proporsjonal bruk av makt. For selv om artikkel 51 fremmer at man alltid har rett til selvforsvar er det ikke nevnt

¹⁰⁵ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :11.1

¹⁰⁶ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :47

eksplisitt hvordan dette skal foregå. Man kan dog trekke inn artikkel 42 som fremlegger at sikkerhetsrådet skal ha ansvar og treffe ulike tiltak som er tilstrekkelige og i samsvar med FN Paktens foremål. Dette kan oppfattes som en form for proporsjonalitet selv om det ikke er eksplisitt nedtegnet.

Proporsjonal maktbruk før man går til en krigshandling er noe mer regulert da det alltid etterstrebes en tilstrekkelig handling eller sanksjon for ulike situasjoner noe som illustreres i artikkel 41:

"Sikkerhetsrådet kan avgjøre hvilke tiltak, der ikke innbefattet bruk av væpnet makt, skal treffes for å sette i verk dets vedtak..."¹⁰⁷

Det er derfor usikkert om Rettferdig Krig Tradisjonens prinsipper har blitt adoptert med tanke på proporsjonalitet. Man kan observere noen trekk som tilsvare dette i FN Pakten men de er ikke slik de opprinnelig er ment, ei heller like eksplisitte som i rettferdig krig tradisjonen, men å si at de er helt fraværende fra FN Pakten ville bli feil.

5.2.4 FN Pakten og Korrekt Gjennomføring

FN Pakten legger stor vekt på rettmessighet til krig og rett autoritet for krig. Det er derfor skuffende, men ikke overraskende at den i liten grad tar for seg de handlinger som finner sted under krigføringen. Selv om kapittel 7 omfatter tiltak mot trusler, fredsbrudd og angreps handlinger så står det svært lite i dette kapittelet som kan tilsvare noen av prinsippene i rettferdig krig tradisjonen. Det står riktig om gjennomføringer og de plikter som medlemmene har ovenfor FN, men ingen eksplisitte lover om hvordan gjennomføringen av krigen skal utføres. Kapittel 11 kan også hevdes å være et kapittel som kanskje nærmer seg noen av de prinsipper som korrekt gjennomføring i det som er ikke selvstyrte områder. Her omtales hvordan man skal påta seg ansvaret for administrasjonen av områder uten selvstyre og hvilke verdier og prinsipper man må etterfølge i en slik situasjon. Problemet med dette kapittelet er at det ikke er entydig på hva som faktisk menes med ikke-selvstyrte områder, er dette områder som er okkupert i krig eller er det kun nasjoner som krever ekstra assistanse etter en krig, konflikt eller andre hendelser? Det kan tolkes slik at dersom dette kapittelet omhandler tilfeller hvor en okkupasjonsmakt befinner seg i en annen nasjon kan artikkel 73 potensielt være gyldig når det kommer til korrekt gjennomføring.

¹⁰⁷ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :41

"medlemmer av De Forente Nasjoner som har eller som påtar seg ansvaret for administrasjonen av områder hvis folk enda ikke har nådd selvstyre i fullt mål ... innbyggernes egne interesser er det viktigste hensyn ... å fremme innbyggernes velferd til det ytterste ... a: med den tilbørlige respekt for vedkommende folks kultur og sikre deres politiske ... og beskytte mot overgrep"¹⁰⁸

Dette er en relativt usikker slutning og det vil ikke nødvendigvis kunne oppfattes som sannferdig. FN Pakten skriver mye om ulike tiltak som må gjennomføres og det som er nødvendig for å opprettholde fred og hvordan nasjoner skal forholde seg til krigssituasjoner, men relativt lite om de faktiske forhold. Det er derfor vanskelig å se hvordan rettferdig krig tradisjonen har påvirket FN paktens oppgaver når det kommer til det som faktisk finner sted under en krigføring.

5.2.5 FN Pakten og Rettferdig Oppgjør

Det finnes ingen gode eksempler på rettferdig krig tradisjonens prinsipper om et rettferdig oppgjør i FN Pakten. Kanskje dette er på grunn av FN Pakten i seg selv har som idealistisk prinsipp at det aldri skal oppstå en konflikt? Det er uansett tydelig at man må lete på andre områder innen IHL dersom man skal finne prinsipper om rettferdig oppgjør.

5.2.6 Oppsummering av FN Pakten og RK

Det er tydelig når man sammenlikner Rettferdig krig tradisjonen og FN Pakten at det er visse områder som har sterkere likhetstrekk til hverandre enn andre. Spesielt prinsippene om rettmessighet til krig og rett autoritet ser ut til å være de sentrale punktene som sammenfaller i størst grad. Proporsjonalitet er også til en viss grad relativt like når man begrunner en tolkning av FN Paktens artikler. Selv om de ikke er like i ordlyd så har de mange felles ideer om hvordan handlinger bør være i samsvar med hverandre. De gjenværende kjerneideene er i liten grad representert i FN Pakten og det er tydelig at det er ment at andre deler av IHL skal dekke opp for disse manglene fra Paktens side.

5.3 Haag Konvensjonen og RK

¹⁰⁸ The Charter of the United Nations of June 26 1945, art :73

5.3.1 Haag Konvensjonen og Rettmessighet og Rett Autoritet til Krig

Haag konvensjonen var den første konvensjonen som tok for seg *the law of warfare* og et av de tidligste internasjonale forsøk på å regulere krigens vesen og natur. Etter å ha redegjort for den politiske debatten som eksisterte under konvensjonens dannelse kommer det som ingen overraskelse at det er problematisk å finne artikler i Haag konvensjonen som omhandler prinsippene om *rettmessighet til krig* og *rett autoritet til krig*. Sedvaneretten og stormaktene var sentrale aktører som sørget for at disse prinsippene ikke ble inkludert i konvensjonen. Det eksisterer noen artikler som påpeker offiserers autoritet og hvordan de er pliktige til å gi offentlig erklæring til de mål de skal angripe eller bombardere.¹⁰⁹ Videre fremmer artikkel 3 i innledningen ansvarsforholdet og de som utfører kriminelle handlinger, altså brudd på konvensjonen, skal straffes og at alle har ansvar for de handlinger som er utført.

*"A belligerent party which violates the provisions... It shall be responsible for all acts committed by persons forming part of its armed forces"*¹¹⁰

Den krigspart som bryter med artiklene skal dermed ha et overordnet ansvar for alle kriminelle handlinger som deres militære styrker utfører. Dette tildeler et visst ansvarsforhold men spesifiserer ikke hvem som faktisk sitter med dette ansvaret dersom noen skal straffes ved et krigsoppgjør. Haag konvensjonen mangler derfor store deler av de to første prinsippene fra rettferdig krig tradisjonen.

5.3.2 Haag Konvensjonen og Proporsjonalitet

Propersonale handlinger i forhold til et militært angrep fra en fiende er heller ikke blitt implementert i Haag konvensjonen. Dette bør man i likhet med rettmessighet til krig og rett autoritet til krig bli sett i sammenheng med den tiden som konvensjonen ble dannet. Haag konvensjonen handlet i større grad om legitime mål enn proporsjonal maktbruk, men det kan antas at man ikke så det som en proporsjonal handling å angripe ikke legitime mål eller unødig destruksjon av områder når man ser på artikkel 25 og 27:

¹⁰⁹ Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. THE Hague, 18 October 1907

art: 26

¹¹⁰ ibid: Innledning

"The attack or bombardment by whatever means of towns, villages dwellings or buildings which are undefended is prohibited"¹¹¹

"In sieges and bombardments all necessary steps must be taken to spare, as far as possible, buildings... and places where the sick and the wounded are collected..."¹¹²

Rettferdig krig tradisjonens prinsipp om proporsjonalitet er derfor relativt fraværende fra Haag konvensjonens artikler med unntak av nevnte artikler som har en ordlyd hvor man kan identifisere en form for proporsjonalitet ved å tolke meningen bak ordlyden.

5.3.3 Haag Konvensjonen og Korrekt Gjennomføring

Det er blitt etablert at Haag konvensjonen er kjent for sitt fokus på *the law of warfare* og dermed er det naturlig at prinsippene om *korrekt gjennomføring* er sterke i denne konvensjonen. Det første man legger merke til i konvensjonen er at det fremmes et krav til hva man kan karakteriseres som rettmessig krigførende parter. Artikkel 1 tar for seg hvilke grupperinger som er legitime krigførende parter og at dette er en forutsetning for at man skal som væpnede styrker ta del i denne konvensjonens beskyttelse. Alle kjempende styrker utenfor disse kravene vil ikke ha rett på konvensjonens beskyttelse, men artikkel 3 sikrer at de som karakteriseres som ikke-kjempende i et krigsområde har en lik rettighet som soldater til å bli behandlet rettmessig som krigsfanger.¹¹³ Haag konvensjonen etablerer dermed tidlig et prinsipp om *diskriminering* mellom kjempende styrker og ikke-kjempende styrker og konvensjonens kapittel 2 innleder med å redegjøre for krigsfangers rettigheter og *velvillig behandling* av disse. Den første artikkelen som omhandler krigsfanger etablerer nettopp dette premisset og sier at krigsfanger skal bli humanitært behandlet og at man ikke er fanget av individer, men heller av nasjonen man er blitt fanget av.¹¹⁴ Dette begrenser naturlig nok ulike hevngjerninger som eventuelle fangevoktere skulle ønske å utføre på sin fangst. Videre nyter krigsfanger godt av 17 artikler i Haag konvensjonen som omhandler blant annet kost og losji i artikkel 7, at de har krav på rettmessig domsavsigelse og skal ikke bli straffet for andres ugjerninger i artikkel 8, deres rett til trygghet vekk fra krigshandlingene i artikkel 5 og deres rett til å bli returnert til sitt hjemland når krigføringen er over i artikkel 20. Ingen skal måtte frykte for *hevngjerninger*, spesielt ikke krigsfanger, for de handlinger som en selv eller andre

¹¹¹ Ibid: art: 25

¹¹² Ibid: art: 27

¹¹³ Ibid: art: 1 og 3

¹¹⁴ Ibid: art: 14

har foretatt mot den fiendtlige nasjonen. For eksempel vil ikke en spion risikere ytterligere straff dersom man blir fanget etter at spionasjen er gjennomført, artikkel 31 og det er kun dersom krigsfanger bryter sitt eget løfte og på ny tar opp sine våpen mot fienden at man med rette kan bli straffet for brudd på krigens lover, artikkel 12. Hevngjerninger er ei tillatt mot fiendens nasjon og det er ikke tillatt å gå til angrep på uforsvarte bygninger, befolkning eller områder og hevngjerninger gjennom ransaking og plyndring av en nasjons ressurser er forbudt.¹¹⁵

Et annet sentralt område som Haag konvensjonen har lovgivninger med fellestrekk til rettferdig krig tradisjonen er bruk av makt og regulering av *forbudte våpen* og *mala in se*. Dette er prinsipper som kan hevdes er nedarvet og påvirket fra rettferdig krig tradisjonen. Artikkel 22 er den første artikkelen som lovfester og begrenser makt og våpenbruk hos de krigførende parter.

*"The rights of belligerents to adopt means of injuring the enemy is not unlimited"*¹¹⁶

Prinsippet i denne artikkelen blir oppfulgt i artikkel 23 som forbyr og begrenser en rekke våpen, onde handlinger og unødig ødeleggelse og bruk av makt. For eksempel et forbud mot følgende våpen og handlinger som; gift og forgiftede våpen; det å på svikefull måte å såre fienden; å benytte våpen som er ment for å skape unødig skade og smerte; svikefulle metoder som å gå under falsk flagg og uniform eller benytte seg av distinksjoner som blant annet det røde kors; ødelegge eiendom som tilhører fienden; og det å erklære fiendens rettigheter som ugyldige.¹¹⁷ Artikkel 23 tar dermed opp mange av de prinsipper man anser som viktige for rettferdig krigføring og tar både for seg *forbud mot våpen*, *begrensning av maktbruk*, og *forbud mot ondskapsfulle metoder og våpen*.

Haag konvensjonen var en av de første konvensjoner som skulle regulere krigens vesen og maktbruk under krigføringen. Dette ser man tydelig på konvensjonens innhold og som det er blitt vist har en rekke artikler både en ordlyd som tilsvarer rettferdig krig tradisjonen og enda flere artikler bærer med seg de prinsipielle idene fra rettferdig krig. Det er derfor sikkert å hevde at rettferdig krig tradisjonen har påvirket Haag Konvensjonen på dette området.

¹¹⁵ Ibid: art: 25,28,47

¹¹⁶ Ibid: art: 22

¹¹⁷ Ibid: art: 23

5.3.4 Haag Konvensjonen og Rettferdig Oppgjør

Jus post bellum prinsippene er det som i hovedsak blir sett etter for å bestemme om hvorvidt det eksisterer prinsipper som står for et rettferdig oppgjør etter endte krigshandlinger. Selv om Haag konvensjonen ikke har et dedikert kapittel for rettferdig krigsoppgjør så har den to kapitler som omhandler kapitulering og våpenhviler,¹¹⁸ og man kan finne noen artikler som støtter opp om prinsippet om rettferdig oppgjør. Fra det tidspunkt hvor krigshandlingen er avsluttet skal bruken av væpnet makt opphøre hos alle krigførende parter og selv om det ikke står eksplisitt, så skal det eksistere en form for *offentlig erklæring* om krigens slutt. Dette tolkes implisitt gjennom begrepet *military honour* og at dette skal overholdes av alle krigførende parter.

*"Capitulations agreed upon between the contracting parties must take into account the rules of military honour. Once settled, they must be scrupulously observed by both parties"*¹¹⁹

Den militære ære er fremdeles sentral i Haag konvensjonen og dersom en våpenhvile finner sted er dette ivaretatt i artikkel 36 og 38 og disse artiklene har en eksplisitt henvisning til at en *offentlig erklæring* skal finne sted om våpenhvilen blir inngått og eventuelt brutt.

Når krigshandlingene er avsluttet så gjenstår både *kompensasjon og rettferdig oppgjør* mellom de krigførende parter. I Haag konvensjonen eksisterer det ingen spesielle henvisninger til dette, men det er flere artikler som beskytter både kompensasjon på et generelt nivå og som beskytter rettferdighet i krigsoppgjøret og proporsjonale avstraffelser.

*"A belligerent party which violates the provisions... shall... be liable to pay compensation..."*¹²⁰

Alle krigførende parter skal dermed kompensere for brudd på lovene. Dette kan selvfølgelig tolkes som at man blir straffet dersom brudd er alvorlige nok, men det kan også bety at dersom en fiende har ødelagt verdier så skal dette betales tilbake, eller at man blir tilbakebetalt for det som er gjort av skade mot ens nasjon. En slik oppfattelse er støttes i artikkel 23 g:

*"To destroy or seize the enemies property, unless such destruction or seizure be imperatively demanded by the necessities of war."*¹²¹

¹¹⁸ Ibid: Kapittel 4 , 5

¹¹⁹ Ibid: art: 35

¹²⁰ Ibid: art: 3

Krigførende parter som utfører slike handlinger er dermed gjennom artikkel 3 og artikkel 23g påkrevd å betale rettmessig kompensasjon til den rammede part. Okkupasjonsmakten er tross alt kun en midlertidig administrator av den okkuperte nasjonen og skal forvalte og sikre verdier, eiendom og landsområdene til den okkuperte nasjonen. Okkupanten har derfor ingen legitimitet til å plyndre og ødelegge slike verdier.¹²² Det er dermed sikret i Haag konvensjonen at det å *fattiggjøre sin nabo* er forbudt og at man til enhver tid skal sørge for det ikke finner sted *hevngjerninger* ved å plyndre nasjonen og man sørger for *oppreisning og kompensasjon* til den okkuperte nasjonen. Okkupanten har, gjennom sin rolle som administrator av det okkuperte landet, også ansvar for og autoritet over krigsfangene som er blitt tatt. Haag konvensjonen sier at såfremt de er rettmessig og velvillig behandlet kan de bli satt til arbeid dersom de er villige til dette. Slikt arbeid skal bli *lønnet* og soldatene skal få *kompensasjon* for det arbeid de utfører¹²³ Det samme gjelder for befal.¹²⁴ Ved krigsoppgjøret skal krigsfangene i henhold til artikkel 20 rettmessig returneres til sine hjemland uten frykt for *hevngjerninger* og de skal bli tilbakebetalt den verdi som er de tilgode etter det arbeid de er blitt utført og de skal *kompenseres* for de verdier som er blitt fratatt dem.¹²⁵

Dette gir oss bakgrunn til å hevde at Haag konvensjonen tar for seg noen av de sentrale prinsippene fra Jus post bellum og rettferdig krig tradisjonen. Kompensasjon, beskyttelse av nasjonens verdier og rettferdighet i krigsoppgjøret er ivaretatt av de artikler som er blitt nevnt ovenfor. Videre er prinsippet om kompensasjon både til nasjonen og til krigsfanger eller andre som har krav på kompensasjon ivaretatt gjennom flere artikler i konvensjonen.

5.3.5 Oppsummering av Haag Konvensjonen og RK

Det er tydelig at Haag konvensjonen inneholder en rekke prinsipper som sammenfaller godt med prinsipper fra rettferdig krig tradisjonen. Dette kan spesielt observeres når man studerer ideen om *rettferdig gjennomføring*, som i stor grad sammenfaller med jus in bello prinsippene fra rettferdig krig. Kanskje det tydeligste prinsippet som er tilstede er forbudene mot ondskap og våpen som er ivaretatt både eksplisitt og implisitt i flere av konvensjonens artikler. I tillegg nyter også krigsfanger og ikke-legitime mål god beskyttelse gjennom Haag konvensjonen et sentralt prinsipp fra rettferdig krig tradisjonen. Man kan også observere at innen enkelte

¹²¹ Ibid: art: 23g

¹²² Ibid: art: 54, 47

¹²³ Ibid: art: 6

¹²⁴ Ibid: art: 17

¹²⁵ Ibid: art: 5, 54

områder, som for eksempel *kompensasjon* og *rettferdighet* under krigsoppgjør tar Haag Konvensjonen også til seg flere av rettferdig krig prinsippene. Disse prinsippene er dog ikke alltid like eksplisitt nedskrevet i de ulike artiklene, men er ofte en del av ordlyden og den generelle tanken bak loven. Det hevdes dog at ideene er sammenfallende med rettferdig krig og selv om kanskje dette ikke er bevisst fra Haag konvensjonens side så beviser dette at rettferdig krig har vært en påvirkning i utarbeidelsen av konvensjonen på tross av konflikten mellom stormakter og små nasjoner.

5.4 Genèvekonvensjonen i lys av RK

Genèvekonvensjonen a 1949 ble en videreutvikling fra den første Genèvekonvensjonen og de lover som var nedfelt i Haag Konvensjonen. På grunn av dette er det interessant å se hvorvidt man har valgt å videreføre noen av de prinsipper fra Haag konvensjonen som var tilsvarende med rettferdig krig eller om Genèvekonvensjonen i seg selv danner en ny tradisjon og et nytt sett med regler til etterfølging. Genèvekonvensjonen er inndelt i fire ulike deler og hver del omhandler hvert sitt felt innen krigføring. Del en omhandler *skadede og syke i krig*, del to omhandler *skadede, syke og skipbruddene styrker til havs*, del tre omhandler *behandling av krigsfanger* og del fire omhandler *beskyttelse av sivilt personell*. For å løse problemstillingen på en fornuftig og effektiv måte vil derfor alle delene bli omtalt som en helhetlig konvensjon, men de ulike artiklene vil bli referert til sine respektive konvensjoner.

5.4.1 Genèvekonvensjonen og Rettmessighet til Krig

Innledningsvis ble det henvist til at Genèvekonvensjonen til en viss grad skulle dekke opp for de svakheter og problemer som oppstod fra Haag konvensjonen. Man skulle derfor tro at blant annet aspektet av *rettmessighet til krig* ville bli adressert og forbedret i denne konvensjonen, men dessverre ser det ikke ut til at det er tilfellet. Det er få artikler som omhandler hverken *rettferdig grunn*, *siste utvei* eller *sannsynlighet for seier*. Genèvekonvensjonen dreier seg primært om det som finner sted under en krig, men lite om det som finner sted før krigen er nedtegnet. Allikevel kan det hevdes at Genèvekonvensjonen i særdeles stor grad ivaretar prinsippet om *rett intensjon* som en følge av dets fokus på rettigheter under krig. Rett intensjon hevder at ingen kan gå til krig med mindre man har som den hensikt å forbedre situasjonen for alle og man må kunne oppnå en rettferdig fred. Selve prinsippet bygger i stor grad på moralske valg og det tvetydige konseptet om menneskelig dygd. Hvordan kan man

påstå at man har *rett intensjon* hvis man går til krig uten å opprettholde og følge blant annet Genèvekonvensjonens artikler. Hvordan kan man håpe på en rettferdig fred dersom utallige krigsforbrytelser blir utført under krigshandlingene? Det vil derfor aldri være en rettferdig handling å gå til krig uten å ha sikret sine soldater, fiendens soldater og alle sivile og uskyldige i krigføringen så mye trygghet og sikkerhet fra krigens grusomheter som overhodet mulig. Artikkel 16 i del IV påpeker dette:

*"The wounded and sick ... shall be object of particular protection and respect"*¹²⁶

Dette skal sikres blant annet ved at man i henhold til artikkel 14 og 15 i del IV, etablerer sykehus og nøytrale soner hvor man skal beskytte sivile og sårede fra krigføringen. I tillegg er artikkel 20 og 21¹²⁷ med på å beskytte ulike sivile som arbeider for og med skadede i krig. En krigshandling kan ikke inneholde et genuint ønske om å skade sivile og uskyldige, utøve unødige vold, eller skape utrygghet og lidelse for sivile og soldater. Slike artikler kan derfor betraktes som en oppfattelse om *rett intensjon* og dersom rettferdig fred skal bli oppnådd kan man ikke befatte seg med unødige og urettmessige drap i krig.

Genèvekonvensjonen har ingen entydige referanser til ideen om rettmessighet til krig, men som det er blitt vist kan de bakenforliggende ideene i blant annet *rett intensjon* tyder på at dersom man ikke søker det beste i krigføringen, ved å blant annet følge konvensjonen, har man ingen rett til å gå til krig.

5.4.2 Genèvekonvensjonen og Rett Autoritet til Krig

Det finnes ingen tydelige henvisninger til statlig autoritet eller de handlinger som autoriteter skal utføre før krigføring finner sted. Genèvekonvensjonen tildeler kun ansvar og autoritet til de som tar del i krigen og for de handlinger som blir utført i krig. En urettmessig handling skal bli rettmessig straffet og ethvert individ står ansvarlig for sine brudd og alle krigførende parter er ansvarshavende når brudd på krigslovene og konvensjonen finner sted. De er pliktige til å finne og straffe de som har utført slike brudd:

"Each high contracting party shall be under the obligation to search for persons alleged to have committed or to have ordered to be committed, such grave breaches of the present

¹²⁶ Geneva Convention (IV) art 16

¹²⁷ Geneva Convention (IV)

*convention defined in the following article and shall bring such persons regardless of their nationality before their own courts"*¹²⁸

Straffbare brudd er definert i del IV av Genèvekonvensjonen og de stemmer godt overens med Haag konvensjonens forbud mot våpen og handlinger som er onde i seg selv:

*"Grave breaches to which the preceding article revolves shall be those involving any of the following acts ... willful killing, torture or inhuman treatment, including biological experiments, willfully causing great suffering or serious injury to body or health, unlawful deportation or transfer or unlawful confinement of a protected person..."*¹²⁹

Genèvekonvensjonen tildeler derfor et generelt ansvarsforhold når det kommer til handlinger som blir utført i krigen. Krigførende parter skal søke etter de som har foretatt brudd og at de skal bli rettmessig straffet. Dette antyder til en form for *prosedural autoritet* men den er relativt svakt redegjort for konvensjonen. Det er allikevel klart at ikke ethvert individ har autoritet til å straffe andre noe som sikrer at straffen har en større mulighet å være rettmessig og ikke bli preget av *hevngjerninger* fra andre som ikke har den rette autoritet. Konvensjonen tildeler også ansvarsforhold i ulike situasjoner som blant annet krigsfangers autoritet og siviles rettigheter til beskyttelse, men disse artiklene omhandler i liten grad den statlige autoriteten og er dermed utelatt i dette punktet. Genèvekonvensjonen ser ut til å bygge videre på Haag konvensjonen på dette prinsippet og selv om det ikke er en tydelig kobling mellom rettfærdig krig tradisjonens prinsipp om autoritet vil det bli feil å si at den ikke er påvirket. Det er klart at Genèvekonvensjonens kjerneområde ikke omhandler dette prinsippet.

5.4.3 Genèvekonvensjonen og Proporsjonalitet

Det er tydelig at Genèvekonvensjonen i stor grad befatter seg med handlinger i krig og sikter heller på det å nedfelle hva som er forbudt enn de handlinger som er tillatt. Det finnes noen artikler som er gjennomgående i alle de fire delene av konvensjonen som omhandler ansvarlighet ovenfor de handlinger som er blitt utført. Dette tilsvarer prinsippet om *rett autoritet* og dermed har man både en proporsjonal straffeutmåling og et autoritetsprinsipp i samme artikkel. Dersom sivile, soldater, befal eller ledere har brutt på konvensjonens artikler

¹²⁸ Geneva Convention (I) art 49 & Geneva Convention (III) 129 & Geneva Convention (IV) art 146

¹²⁹ Geneva Convention (IV) art 147

skal de bringes for rettegang og man skal straffe de i henhold til sine forbrytelser.¹³⁰ Dette er ytterligere styrket i artikkel 146 del IV som tilsier at man skal straffe de som bryter med forbudene. Dette er definert i artikkel 147 del IV:¹³¹

*"... undertake to enact any legislation necessary to provide effective penal sanctions for persons committing or ordering to be committed ... grave breaches ..."*¹³²

Artikler som kan tolkes som entydige henvisninger til proporsjonalitet er utover dette vanskelige å observere. Det finnes derfor kun noen antydninger til dette prinsippet, men ikke i så stor grad man skulle ønsket.

5.4.4 Genèvekonvensjonen og Korrekt Gjennomføring

Korrekt gjennomføring er det sentrale prinsippet som definerer Genèvekonvensjonen. Artikkel 2¹³³ sier at alle artikler som implementeres i fredstid¹³⁴ skal være gyldige i alle situasjoner, selv i krigstid.¹³⁵ Dette antyder at konvensjonens sentrale formål er å sørge for en korrekt gjennomføring av krig. Sentrale artikler i konvensjonen ser derfor ut til å ha fellestrekk med rettferdig krig tradisjonen.

Konvensjonen sikrer at alle siviles rettigheter og *deres adskillelse fra kjempende styrker* må opprettholdes i krigssituasjoner. Dette er et tydelig prinsipp i alle konvensjonens deler og ingen sivile, sårede eller krigsfanger kan under noen omstendigheter bli anerkjent som *legitime krigsmål*.

*"Persons taking no active part in the hostilities, including members of armed forces who have laid down their arms and those placed hors de combat by sickness, wounds, detention or any other cause, shall in all circumstances be treated humanely,..."*¹³⁶

Artikkel 3 omhandler konflikter av ikke-internasjonalt status, derav borgerkriger og nasjonale kriger for blant annet frigjøring. Konvensjonen beskytter dermed både aktører i internasjonale og ikke internasjonale krigføring og man skal alltid anerkjenne konvensjonens artikler.

¹³⁰ Geneva Convention (I) art 49 -I & Geneva Convention (III) art 129 & Geneva Convention (IV) art 146

¹³¹ Geneva Convention (IV) art 146 , 147

¹³² Geneva Convention (IV) art 146

¹³³ Geneva Convention (I) art

¹³⁴ Les: Denne konvensjonen skal implementeres

¹³⁵ Geneva Convention (I) art 2

¹³⁶ Geneva Convention (I) art 3 : General provisions

Dette gjør at alle aktører nyter godt av blant annet artikkel 27¹³⁷ som henviser til beskyttede personers rettigheter:

"Protected persons are entitled, in all circumstances, to respect for their persons, their honour, their family rights... They shall at all times be humanely treated, and shall be protected especially against acts of violence or threats..."¹³⁸

Det er tydelig at konvensjonens artikler tar sikte på å sikre en rekke av prinsippene vi kjenner fra rettferdig krig tradisjonen. *Velvillig behandling, rettmessig og human behandling* er forsvart i alle deler av konvensjonen. Videre er *rettferdig behandling av krigsfanger* og *sivile nedtegnet* i konvensjonen. Artikkel 4¹³⁹ definerer hva som oppfattes som en krigsfange:

"A prisoner of war, in the sense of the present convention, are persons belonging to one of the following categories, who have fallen into the power of the enemy..."¹⁴⁰

Genèvekonvensjonen viderefører Haag Konvensjonens definisjon på legitime kjempende for å avgjøre hvem som rettmessig kan bli betegnet som krigsfanger. Definisjonen av legitime kjempende blir også ytterligere utvidet i Genèvekonvensjonen.

Alle som er tatt til fange skal respekteres uavhengig av deres status og alle fanger har rett på *velvillig behandling*. De har rett på et minstekrav av kost og losji som ikke strider mot humanitære nødvendigheter, og den daglige matrasjon skal være næringsrik, variert og i sort nok kvantum for alle fanger.¹⁴¹ Viktigst av alt så har krigsfanger retten til å bli *humant behandlet*¹⁴² og de har rett på medisinsk tilsyn og omsorg. Dette gjelder både for krigsfanger og nasjonens egne soldater og fanger:

"Members of the armed forces and other persons mentioned in the following article¹⁴³, who are wounded or sick, shall be respected and protected in all circumstances"¹⁴⁴

"Every camp shall have an adequate infirmary where prisoners of war may have the attention they require..."¹⁴⁵

¹³⁷ Geneva Convention (IV) art

¹³⁸ Geneva Convention (IV) art 4

¹³⁹ Geneva Convention (III) art 4

¹⁴⁰ ibid

¹⁴¹ Geneva Convention (III) art 26 & Geneva Convention (IV) art 89 & Geneva Convention (III) art 25

¹⁴² Geneva Convention (III) art 13

¹⁴³ Notat: Geneva Convention (III) art 13

¹⁴⁴ Geneva Convention (I) art 12

Genèvekonvensjonen har med dette et stort fokus på krigsfangers rettigheter noe som er ganske naturlig da hele del III av Genèvekonvensjonen tar for seg dette området. Det eksisterer en rekke artikler som omhandler kost og losji, *velvillig behandling* av krigsfanger, *diskriminering mellom kjempende og ikke-kjempende*, og flere artikler som omhandler forbudt mot *hevngjerninger*, samt handlinger som er *onde i seg selv*.

Først og fremst har krigsfanger alltid rett til offentlige domsavsigelser, en rettferdig og upartisk domstol og rettferdig straff.¹⁴⁶ Dersom en straff blir utført eller er under redegjørelse er det ikke tillatt å benytte en slik situasjon som hevngjerning eller ytterligere lidelse mens man venter på en avgjørelse av dommen.¹⁴⁷ Man kan heller ikke bli straffet for andres ugjerninger, bli dømt til tvangsarbeid eller andre situasjoner som kan være farefulle for fangens helse.¹⁴⁸ Dette er noen av de artikler som sikrer en *velvillig behandling* og prinsippet om at man aldri bli fratatt sine grunnleggende rettigheter uansett hvordan forbrytelsens grad fremstår som alvorlig eller ei er overordnet alle andre artikler.

"A prisoner of war undergoing confinement as a disciplinary punishment shall continue to enjoy the benefits of the provisions of this convention..."¹⁴⁹

"All premises in which disciplinary punishments are undergone shall conform to the sanitary requirements set forth in article 25. A prisoner of war undergoing punishments shall be enabled to keep himself in a state of cleanliness, in conformity with article 29"¹⁵⁰

Derfor er det på ingen måte berettiget å utføre *hevngjerninger* mot krigsfanger og det å benytte krigsfanger som en ressurs, til utpressing eller andre formål, ved å straffe de for andre krigførende parters handlinger eller ved gisseltagning er strengt forbudt gjennom blant annet artikkel 34 IV og 13 III. Konvensjonens artikler skal etterfølges for å sikre krigsfanger et trygt fangenskap og ivareta deres rettigheter. Konvensjonen forbyr derfor eksplisitt ondskapfulle handlinger som angrep av sykehus¹⁵¹ eller andre områder som krigsfanger sårede eller sivile er internert. Svikefulle handlinger som misbruk av fiendens uniformer, nøytrale symboler som det røde kors er også forbudt for å sikre sivils, krigsfangers og

¹⁴⁵ Geneva Convention (III) art 29

¹⁴⁶ Geneva Convention (IV) art 123 , 84

¹⁴⁷ Geneva Convention (III) art 96 III

¹⁴⁸ Geneva Convention (IV) art 33, 51 , 52

¹⁴⁹ Geneva Convention (III) art 98

¹⁵⁰ Geneva Convention (III) art 97

¹⁵¹ Geneva Convention (IV) art 18

såredes rettigheter og trygghet.¹⁵²

Ethvert brudd på konvensjonens artikler skal kompenseres og enhver som har utført slike brudd står ansvarlige og skal bringes for retten. Ingen krigførende part står ovenfor konvensjonen og ingen har rettigheten til å frita seg selv, eller andre, fra de handlinger som er utført:

" *No high contracting party shall be allowed to absolve itself or any other high contracting party if liability incurred by itself or another high contracting party in respect of breaches referred to in the preceding article*¹⁵³ ... "¹⁵⁴

Genèvekonvensjonen har et sterkt og klart fokus på alt som finner sted under krigføringen, noe man tydelig kan observere i alle artikler som beskytter ulike jus in bello prinsipper fra rettferdig krig tradisjonen. Det kan hevdes at spesielt fire områder innen rettferdig krig er sentrale i Genèvekonvensjonen: *Velvillig behandling av sivile og soldater, differensiering mellom legitime og ikke legitime mål, kontroll av maktbruk og rettmessig bruk av våpen og forbudt mot onde handlinger*. Jus in bello prinsippene er derfor i stor grad tydelige og innført i Genèvekonvensjonens artikler.

5.4.5 Genèvekonvensjonen og Rettferdig Oppgjør

Konvensjonen har et tydelig fokus på rettferdig krig tradisjonens jus in bello. Dette ville mange tenke at automatisk ville føre til et godt fokus på jus post bellum prinsippene også, men slik er det faktisk ikke. Et *rettferdig oppgjør* er minst like viktig som *korrekt gjennomføring* og man må ta for seg en rekke prinsipper for å sikre dette.

Genèvekonvensjonen tar for seg et fåtall av de prinsippene som bør være på plass og *kompensasjon* er et av de. Alle krigførende parter skal både yte og motta kompensasjon og man kan ikke frita seg selv fra de handlinger som er utført under krigføringen.¹⁵⁵ De krigførende parter er dermed berettiget til å sikre et *rettmessig oppgjør* mellom alle nasjoner og dette gjelder også soldater og ledere.¹⁵⁶ Dersom konvensjonen eller lovgivningene er brutt må dette kompenseres, enten gjennom økonomisk kompensasjon eller ved rettegang for sine ugjerninger. Denne rettegangen og kompensasjonen må være *proporsjonal* i forhold til de

¹⁵² Geneva Convention (I) art 44

¹⁵³ Geneva Convention (I) art 50

¹⁵⁴ Geneva Convention (III) art 131 & Geneva Convention (III) art 148 & Geneva Convention (I) art 51

¹⁵⁵ Geneva Convention (I) art 131, 51 & Geneva Convention (IV) art 148

¹⁵⁶ Geneva Convention (IV) art 49

lovbrudd som er utført.

Ved krigens slutt har alle krigsfanger rett til å bli returnert til sine hjemland og dersom de har vært under frivillig arbeid som krigsfanger har de rett på tilbakebetaling av den lønn som er utestående og erstatning for tapte eiendeler som ble fratatt dem som en følge av fangenskapet.¹⁵⁷ Genèvekonvensjonen sørger dermed at prinsippet om *kompensasjon og rettferdighet* er etterfulgt for individer som tar del i krigføringen. Kompensasjon til krigsrammede nasjoner i seg selv er ikke like godt omtalt, men i henhold til artikkel 53 i del IV har man til en viss grad rett på tilbakebetaling av ressurser og det å faktisk ødelegge en nasjons ressurser er forbudt.¹⁵⁸

Genèvekonvensjonen er dessverre mangelfull på artikler som tar for seg prinsippene for et rettferdig oppgjør. Kun et fåtall artikler tildeler individuell kompensasjon og rettferdig rettegang for soldater og krigsfanger, men utover dette er artiklene mangelfulle og skaper et svakt grunnlag for rettferdige oppgjør.

5.4.6 Oppsummering av Genèvekonvensjonen og RK

Det er tydelig at Genèvekonvensjonen sitt fokus ligger på de prinsipper som sammenfaller med jus in bello fra rettferdig krig. Ideen om *korrekt gjennomføring* er representert med en rekke artikler på så godt som alle de viktigste rettferdig krig prinsipene og dette er representert i alle deler av konvensjonen. Et slikt resultat sammenfaller godt med det historiske grunnlaget som ligger bak konvensjonens nyeste utgave fra 1949 og viser tydelig at både rettferdig krig tradisjonen og den tidligere Haag konvensjonen spilte en sentral rolle når det kom til utviklingen av Genèvekonvensjonen. På den andre siden er det svært lite i Genèvekonvensjonen som eksplisitt tar for seg rettmessighet til krig, proporsjonalitet, eller rett autoritet til krig. Man kan observere noen grunnleggende ideer innen rettferdig krig som kan rettferdiggjøre hvordan Genèvekonvensjonen tildeler en rettmessighet og legitimitet til krig, men her er det stort rom for å tolke hva slike prinsipper faktisk betyr. Det kan derfor se ut som at det dette er prinsipper som skal ivaretas av andre konvensjoner innen IHL.

5.5 En drøfting av Menneskerettighetene i lys av RK

¹⁵⁷ Geneva Convention (III) art 62,66,68

¹⁵⁸ Geneva Convention (IV) art 53

Menneskerettighetserklæringen (UDHR) er annerledes enn de tre andre internasjonale humanitære lovgivningene som er blitt nevnt hittil i forhold til rettferdig krig tradisjonen. Det er fordi UDHR i seg selv ikke har som hensikt å omhandle lover som gjelder spesifikt under krig, men har et særegent fokus på menneskerettigheter. Hvorfor inkluderes derfor denne loven i denne analysen? Dette er fordi det er ønskelig å se etter ulike trekk og likheter som kan ha kommet fra, eller har hentet sin inspirasjon fra rettferdig krig tradisjonen og om dette kan ha hatt noen nevneverdig påvirkning på IHL.

Den første interessante observasjon ser man når man leser UDHR og hvordan dens funksjon er universell for alle tilstander og for alle individer uavhengig av alle andre eksterne faktorer.

*"Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this declaration, without distinction of any kind, such as... Furthermore, no distinction shall be made on the basis of the political, jurisdictional or international status of the country or territory..."*¹⁵⁹

Dette indikerer at alle rettigheter i UDHR gjelder for alle uavhengig av den status landet har, uansett om det er fred, våpenhvile eller krigshandlinger hvor landet enten er fritt eller okkupert. Det er derfor liten nytte å benytte de fem kjerneideene for å analysere hvordan UDHR står i forhold til rettferdig krig tradisjonen.

UDHR sikrer menneskerettigheter for alle og der hvor menneskerettigheter er det vanskelig å forsvare mishandling av mennesker og dermed også krigsfanger, sivile eller sårede.

Hevngjerninger mot mennesker vil vanskelig bli kunne kombinert med menneskerettigheter. Artikkel 5 i UDHR forbyr blant annet tortur og nedverdiggende behandling av alle mennesker, artikkel 9 forbyr vilkårlige arrestasjoner mens artikkel 4 forbyr slaveri og trelldom. Alle disse handlingene kan både bli betraktet som forbud mot *hevngjerninger* og som *velvillig behandling av krigsfanger og forbud mot mala in se*.

Andre menneskerettigheter har likheter med prinsippene om rett til kompensasjon og et rettferdig krigsoppgjør som kan observeres i blant annet Genèvekonvensjonen og UDHR artikkel 17.2 er en av disse. Artikkel 17.2 sier at ingen kan bli fratatt sin eiendom, noe som faktisk betyr det samme som at ingen makt har retten til å frarøve individer sitt land, sine penger, verdier eller andre eiendeler som er i deres besittelse. Artikkel 23 i UDHR nedsetter at alle har rett på arbeid og retten til lik lønn for likt arbeid. Siden UDHR skal gjelde for alle individer uavhengig av sosial status så må de derfor gjelde for krigsfanger i like stor grad som frie borgere. Levestandard, helse og trygghet er også ivaretatt og forsvart i artikkel 25.

¹⁵⁹ Universal Declaration of Human Rights, G.A. res.217A (III), U.N Doc A/810 at 71 (1948) art 2

Dersom man ser slike artikler fra UDHR opp mot de tilsvarende premissene fra Genève- og Haag konvensjonen er det tydelig å se at selv UDHR har fellestrekk med rettferdig krig tradisjonen. En annen og kanskje mer interessant detalj er at menneskerettighetene som blir etablert i UDHR gjelder på tvers av alle konvensjoner og selv om de ikke er utviklet direkte fra rettferdig krig så bærer de med seg en filosofisk ide om hvordan mennesker bør og skal behandles. Det eksisterer derfor et implisitt og tydelig overlapp mellom menneskerettighetene og rettferdig krig prinsippene. Menneskerettighetene som var kun ment for å sikre menneskets grunnleggende rettigheter har også endt opp med å kunne benyttes som rettferdig krig tradisjon også.

6 Rettferdighet Til Siste Slutt

Rettferdig krig tradisjonen er en av de første og eldste reguleringer av krigføringens natur. Den er ikke bare et sett med artikler som er nedfelt i en konvensjon, men heller et sett med moralske og etiske prinsipper som har blitt utviklet over tid og tradisjonen bærer med seg en filosofisk tradisjon som svært andre konvensjoner og lovverk gjør i dag. Formet av både etiske, religiøse og humanitære tanker har rettferdig krig tradisjonen tatt til seg og dannet prinsipper som fremmer rettferdighet i krigføring. Dette gjør tradisjonen til en grunnstein innen internasjonal humanitær lovgivning.

Tradisjonens utvikling gjennom historien har blitt redegjort for og man legger spesielt merke til hvor dynamisk og fleksibel tradisjonen fremstår. Dersom man observerer de ideer som blant annet Platon, Augustin og Aquinas fremmet ser man at dette i stor grad er ideer som kan gjenkjennes i dagens oppfattelse av rettferdig krig. Dette kan tyde på at rettferdig krig tradisjonen har tatt til seg ideer fra ulike tidsepoker og fra ulike tenkere, men også at tradisjonen i seg selv må ha hatt en påvirkningskraft på sin samtid. Dette førte til at nye filosofer har tatt for seg tradisjonens ideer og utviklet de videre. Krigføring har i all tid vært et sentralt redskap, men det har også tanken om en felles rettferdighet, sikkerhet og rettferdig krig tradisjonen. Mennesket har i all tid strebet etter trygghet og sikkerhet fra krig og vold. Derfor har man gått inn i en samfunnskontrakt og sørget for at det finnes legitime autoriteter og stater som beskytter sine borgere. Nå er det ikke slik at en samfunnskontrakt og en legitim autoritet gjør at tilstanden av krig automatisk vil forsvinne, men uten dette ville ikke tradisjoner som rettferdig krig vært mulig å implementere. I et anarki vil ikke rettferdighet få grobunn og dermed må man eliminere den anarkiske tilstand.

La oss dermed hevde at i en ideell situasjon vil all krig og konflikt innad i nasjonen forsvinne når en samfunnskontrakt blir inngått og at det ikke lenger finnes konflikter mellom nasjonens borgere. Hvordan blir da tilstanden mellom nasjonene? Uten en overnasjonal autoritet som sikrer alle nasjoners trygghet og sikkerhet vil det ikke da oppstå en ny naturtilstand, bare på et høyere nivå? Dette tilsier at nasjonene må danne en ny kontrakt hvor de igjen sier fra seg noen av sine uinnskrenkede rettigheter for å danne en overnasjonal autoritet¹⁶⁰ som kontrollerer og autoriserer krig og maktbruk. Det er ikke utformet nøyaktig slik dagens internasjonale samfunn og ideen kan derfor fremstå som en idealistisk tanke, men den er

¹⁶⁰ For eksempel FN

interessant. Om man tolker prinsippet om rett autoritet kan man hevde at dette må finne sted for at nasjoner skal ha rett til å føre krig. Paralleller kan trekkes til den autoritet som De Forente Nasjoners medlemmer tildeler sikkerhetsrådet. Dette vil det bli kommet tilbake til nedenfor.

Rettferdig krig tradisjonen er dannet på et bredt grunnlag og det kan være problematisk å finne en entydig definisjon på hvordan man skal oppfatte og inndele de ulike prinsippene. Denne oppgaven har gjort et forsøk på dette og har tatt for seg det som blir sett på det mest sentrale, men det er kun et forslag og på ingen måte en fasit på hvordan rettferdig krig kan inndeles. Tradisjonens brede grunnlag og variasjon beviser hvor dynamisk den faktisk er og at den aldri har vært et nedtegnet i et koherent sett av faste regler til etterfølgelse. Rettferdig krig tradisjonen har derfor alltid vært en del av det som kalles sedvaneregler og normer. Det kan hevdes at rettferdig krig prinsippene er en form for *si omnes clause* og dette er noe av det som gjør det interessant å sammenlikne med internasjonal humanitær lovgivning. Opprinnelig var også internasjonal humanitær lov preget av at *si omnes clause* også, men i nyere tid har man gått bort fra denne tanken innen Internasjonal humanitær lov. Internasjonal humanitær lov har deretter blitt i større grad del av *jus cogens*, men det har ikke rettferdig krig gjort.

Denne oppgaven har tatt for seg fire konvensjoner som er del av internasjonal humanitær lov: Haag Konvensjonen, Genèvekonvensjonen, FN Pakten og FNs Menneskerettighetserklæring. Hensikten var å analysere konvensjonenes artikler og ideer for å se om man kunne identifisere fellestrekk og likheter med rettferdig krig tradisjonen. Dette har blitt utført på to metoder. Først ble det foretatt en historisk redegjøring som skulle fungere som et historisk grunnlag samtidig som det skulle vise hvordan konvensjonene hadde utviklet seg i forhold til hverandre. Deretter ble det foretatt en analyse av ulike artikler fra konvensjonene og disse ble satt opp mot ideer og prinsippene fra rettferdig krig for å deretter si om det var en stor grad av likhet eller ei. Dette ble gjort underveis i analysen og disse resultatene vil det bli foretatt en kort drøfting av nå.

Haag konvensjonen var den første konvensjonen som forsøkte å nedtegne *the law of warfare* og konvensjonen bærer dermed et preg av rettferdig krig tradisjonen i sin hensikt. I tillegg kan man se hvordan konvensjonens samtid og politiske debatt har formet dets funksjon. Den politiske maktkampen viser tydelige tegn av en realpolitisk tilnærming hvor det var stormaktenes interesser som søkte å unngå at en autoritet som skulle begrense krigføringen ble etablert, mens de mindre nasjonene forsøkte å få nedskrevet flest mulig artikler som skulle

begrense den makt og vold som kunne bli benyttet imot dem selv. Dette resulterte i at rettferdig krig tradisjonens jus ad bellum prinsipper er så godt som fraværende fra Haag konvensjonen, noe som også er tydelig når man ser på artikkelens utforming og hensikt. Jus in bello prinsippene var det lettere å komme til enighet om, selv om man erkjenner i ettertid at de faktiske begrensningene var symbolske og lite effektive. Artiklene som ble nedtegnet omhandlet blant annet et forbud mot våpen, ondsinnede handlinger og rettferdig behandling av krigsfanger og ikke-kjempende. I tillegg ble artikler om legitime mål og framferd i krig nedtegnet som kan tilsvare proporsjonale handlinger i krig, men disse er relativt svake. Dette viser både den historiske utviklingen og analysen av de ulike artiklene. Haag konvensjonen er derfor den første representanten for hvordan internasjonal humanitær lovgivning har tatt til seg enkelte av rettferdig krig tradisjonens prinsipper. Grunnet politiseringen av konvensjonens artikler så skulle det vise seg at konvensjonen var relativt svak og særdeles på grunn av manglende jus ad bellum prinsipper og implementeringen av en *si omnes clause* artikkel. Dette var allikevel det første steget i utviklingen av en internasjonal humanitær lov.

Etter den andre verdenskrig ble Genèvekonvensjonen og De Forente Nasjoner etablert. Man gikk bort fra *si omnes clause* og utviklingen etter andre verdenskrig hadde påvirket tanken om internasjonal humanitær lovgivning og man fikk nå et nytt fokus på menneskerettigheter. FNs Menneskerettighetserklæring etablerte dette fokuset i det internasjonale samfunnet og dette preget Genèvekonvensjonen når den skulle forbedre Haag konvensjonens prinsipper.

Genèvekonvensjonen á 1949 skulle forbedre og utbedre de svakheter som Haag konvensjonen hadde. I tillegg tok man større hensyn til de menneskerettslige og humanitære prinsippene som var etablert. Dette betyr at Genèvekonvensjonen bygger videre på jus in bello prinsippene fra rettferdig krig, dette bevises i analysen. De grunnleggende ideene som finnes i rettferdig krig ble ikke fjernet til fordel for menneskerettighetsfokuset. Man kan snarere si at dette nye fokuset styrket rettferdig krig prinsippene som ble inkorporert i konvensjonen. Det eksisterte et helt særegent fokus på alle aktører som var tilstede i en krigføring og konvensjonen sikret velvillig behandling, legitimerte mål, sørget for korrekt makt og våpenbruk for å nevne noen av jus in bello prinsippene som var tilstede og Genèvekonvensjonens fire deler tar for seg hvert sitt område og sikrer velvillig behandling, rettferdig og humanitær behandling av alle aktører. Alle Jus in bello prinsippene er derfor dekket i Genèvekonvensjonen, men i likhet med Haag konvensjonen er ikke jus ad bellum prinsippene omtalt. Dette understreker at Genèvekonvensjonens hensikt er å utbedre Haag

konvensjonen og ytterligere sikre krigens lover. Det nye fokus på menneskerettigheter og humanitær lovgivning i krig skaper et ny norm som gjør at man må sikre at menneskerettigheter er tilstede i en slik nyere lovgivning som for eksempel Genèvekonvensjonen. Fraværet av jus ad bellum kan også ses i sammenheng med den nye aktøren i det internasjonale samfunnet, nemlig De Forente Nasjoner.

De Forente Nasjoner oppstod etter andre verdenskrig som en ny overnasjonal institusjon¹⁶¹ som hadde som mål å sikre maktbruk og legitimiteten til maktbruk og krigføring. FN skulle beskytte verden fra fremtidige grusomheter som krigføring kunne bringe med seg. Denne ideen er sammenfallende med rettferdig krig tradisjonens jus ad bellum prinsipper. Ved å fremme en felles menneskehet og et felles samfunn skulle man forhindre at ingen ville ty til krigføringer og man skulle gjennom et samarbeid av nasjoner sikre rett legitimitet og autoritet for å iverksette væpnet intervensjon og eventuell krigføring. Ingen nasjoner hadde lenger individuell rettighet til krigføring med unntak av selvforsvar og FN skulle være den høyeste autoritet som kunne autorisere krig. Nasjonene og FN inngikk dermed en form for opphøyet samfunnskontrakt og sikret trygghet fra væpnede handlinger det internasjonale samfunn. De eneste legitime handlinger for krig ble etablert i FN Pakten og dermed ble rettmessig grunn ivaretatt sammen med prinsippet om legitim autoritet. Man må ha meget godt grunn som tilsvarer jus ad bellum og viktigst av alt så fremmer FN at krigføring skal være en absolutt siste utvei.¹⁶² Som vår analyse viste kommer dog ikke jus in bello prinsippene like tydelig frem i FN Pakten og det er ingen direkte antydning i FN Pakten til hvordan krigføringen skal finne sted.

Haag konvensjonen, Genèvekonvensjonen og FN Pakten er derfor tre ulike konvensjoner når det kommer til hvordan rettferdig krig tradisjonen har påvirket de. Haag konvensjonen var den første konvensjon som tok for seg krigens lover og var påvirket av rettferdig krig prinsippene om jus in bello. Genèvekonvensjonen tok dette videre. Påvirket av tanken om menneskerettigheter og humanitær lovgivning sørget Genèvekonvensjonen for en tydeliggjøring av større deler av jus in bello prinsippene. Som det også har blitt drøftet i analysen antyder Genèvekonvensjonen til en større grad av anerkjennelse av jus ad bellum prinsippene. På den andre siden etablerer FN Pakten en tanke om en overnasjonal institusjon som skal legitimere og regulere retten til å benytte makt og ikke bare regulere bruken av den.

¹⁶¹ Vi ser vekk fra det tidlige forsøket på folkeforbundet

¹⁶² Mye likt Augustins som fremmed tillatelse til krig kun når det var som en nødrett eller *ad extremis*

Dette samsvarer med jus ad bellum prinsippene og FN Pakten overholder disse prinsippene. Man kan dermed hevde på bakgrunn av historisk utvikling og analysen av konvensjonens ideer at internasjonal humanitær lovgivning er påvirket av rettferdig krig tradisjonens prinsipper om jus ad bellum og jus in bello.

Det er dermed en del av rettferdig krig som ikke er blitt drøftet, nemlig jus post bellum. Analysen har vist at ingen av konvensjonene har fokusert på prinsippene bak jus post bellum og dette sammenfaller godt med utsagnet om at dette er en relativt ny del av rettferdig krig tradisjonen. Det betyr ikke at prinsippene er helt utelatt. Analysen har vist at alle konvensjonen har visse trekk av jus post bellum prinsippene og at det er artikler som minner om just post bellum prinsippene. Det er dog ikke det primære fokuset i artiklene men det kan tyde på at prinsippene har festet seg og på denne måten har blitt del av de ulike konvensjonene. Jus post bellum sine ideer og prinsipper har påvirket utviklingen av artiklene og dette har ført til at man kan gjenkjenne disse prinsippene. Dette gjelder spesielt kompensasjon og erstatning til de som blir fratatt eiendommer og verdier som en følge av krigføring og forbud mot plyndring og ødeleggelse av fiendens ressurser. Dette er lærdom som utvilsomt har oppstått etter krigsoppgjøret etter den første verdenskrig som førte til depresjon og fattigdom i Tyskland. Etter første verdenskrig er definitivt ikke situasjonen bedre i Tyskland og man kan uten tvil si at både jus ad bellum og jus post bellum prinsippene ble brutt.

Frem til nå har det blitt drøftet hvorvidt rettferdig krig er tilstede i tre av de fire utvalgte konvensjonene. De tre konvensjonene som er drøftet er i seg selv større lovverk som omhandler større områder av internasjonal humanitær lovgivning og der er dermed hensiktsmessig å adskille de fra Menneskerettighetserklæringen som er et mindre og meget spesifikt dokument. UDHR er unik med at den fremstår som en universell erklæring som skal gjelde på tvers av alle lover og konvensjoner. Det nye synet på menneskerettigheter som blant annet denne erklæringen introduserte har påvirket sterke endringer i hvordan man ser på krigens lover og som vi så i analysen skal erklæringens lover gjelde over alle lovgivninger, selv i krig. En annen unikhhet med denne erklæringen i forhold til de tre andre konvensjonene er at det er en helt ny lovgivning som ikke har blitt utviklet fra en tidligere konvensjon eller pakt og dette gjør at man ikke kan direkte sammenlikne denne med rettferdig krig tradisjonen. UDHR tar for seg et helt ukjent område for rettferdig krig tradisjonen. Allikevel kan man hevde det at Menneskerettighetserklæringen kan være del av rettferdig krig tradisjonen.

Hvordan kan dette være mulig? Oppfattelsen av menneskerettigheter som en sentral verdi har vært sentral innen internasjonal humanitær lovgivning siden slutten av andre verdenskrig.

Menneskerettighetserklæringen har påvirket til et skifte og det har sørget for at humanitær lov i krig er nå den sentrale oppfattelsen. Den universelle oppfattelsen av menneskerettighetene har vist seg å være sentralt i forholdet til rettferdig krig tradisjonen. Måten UDHR har påvirket blant annet Genèvekonvensjonen har sørget for en styrkning av troen på humanitær lov. Dette har igjen gjort at slike lovgivninger kan lettere blandes med rettferdig krig tradisjonens prinsipper og har dermed gjort det lettere for flere av rettferdig krig prinsippene å bli implementert i internasjonal humanitær lov. Menneskerettighetene har sammen med FN forsøkt å skape en felles menneskehet og inspirere til et fredelig samvær. En økt misnøye for krigføring og en felles internasjonal humanitær lovgivning bidrar også til dette. UDHR som opprinnelig var en unik lovgivning på siden har derfor et større potensial til å bli et bindeledd mellom tradisjonell krigslov og moderne humanitær lovgivning.

Det har blitt foretatt vurdering og drøfting av hvordan internasjonal humanitær lovgivning kan sies å gjenspeile rettferdig krig tradisjonen og ut fra dette kan det trekkes følgende slutninger før problemstillingen rettmessig kan besvares.

Det er tydelig når man ser på det historiske og på analysen av konvensjonenes artikler at rettferdig krig tradisjonen har påvirket utviklingen av internasjonal humanitær lovgivning. Det viser seg også at rettferdig krig tradisjonen ikke fullstendig har blitt tatt inn i konvensjonens artikler og som det blir vist så har ulike konvensjoner tatt til seg ulike deler av tradisjonen. FN Pakten har et større fokus på jus ad bellum, mens Haag og Genèvekonvensjonen tar for seg jus in bello prinsippene. Jus post bellum er ikke blitt spesifikt implementert av noen konvensjoner, men de ideene som ligger bak prinsippene kan identifiseres i flere artikler på tvers av alle konvensjonene. Selv om man ikke finner en entydig gjengivelse av rettferdig krig tradisjonen så kan man observere den filosofiske og moralske ideen som ligger bak denne tradisjonen i flere deler av internasjonal humanitær lovgivning. Oppgavens problemstilling vil dermed kunne ansees som bekreftet.

Litteraturliste

Allison, Graham og Philip Zelikow: *The Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*, Longman, New York, 1999

Bayliss, John, Steve Smith, Patricia Owens: *The Globalization of World Politics - An introduction to international relations 4th edition*, Oxford University Press, Oxford, 2008

Bergström, Göran og Boreus, Kristina: *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur, 2005

Bratberg, Øyvind: *Tekstanalyse for samfunnsvitere*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo, 2014

Cassese, Antonio: *Human Rights In A Changing World*, Polity Press, Cambridge, 1994

Cassese, Antonio: *International Law In A Divided World*, Clarendon Press, Oxford 1986

Clausewitz, Carl von: *Om Krig*, Aarhus Universitetsforlag, 2010

Forsythe, David P. : *Human Rights in International Relations 3rd edition*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012

Hobbes, Thomas : *Leviathan*, Penguin Books, London, 1985,

Høstmælingen, Njål: *Internasjonale Menneskerettigheter* , Universitetsforlaget, Oslo, 2010

Internet Encyclopedia of Philosophy, s.v. "Just War Theory" 22.05.15.

<http://www.iep.utm.edu/justwar/>

Ishay, Micheline R. : *The History of Human Rights*, University of California Press, Berkeley 2004

Johannessen, Asbjørn, Tufte, Per Arne, Kristoffersen, Line: *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag [2002] 2006

Locke, John: *Second Treatise of Government*, Createspace, 2014

Malnes, Raino: *National Interests, Morality and International Law*, Scandinavian University Press, Oslo, 1994

Malnes, Raino, Midgaard, Knut: *Politisk Tenkning*, Universitetsforlaget, Oslo, 2007

McMahan, Jeff "Rethinking the 'Just War,' Part 1" The New York Times 11.11.12.
http://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/11/11/rethinking-the-just-war-part-1/?_r=0

Nickel, James W. : *Making Sence of Human Rights - Second Edition*, Blackwell Publishing: Oxford, 2007

Power, Samantha & Graham Allison: *Realizing Human Rights*, St. Martin's Press, New York, 2000

Standford Encyclopedia of Philosophy, s.v. "War" 10.04.15.
<http://plato.stanford.edu/entries/war/>

Syse, Henrik: *Rettferdig Krig? - Om Militærmakt, Etikk og Idealer*, Aschehoug, Oslo, 2003

Syse, Henrik: *The Platonic Roots of Just War Doctrine: A Reading of Plato's Republic*, Diabetros, No 23(2010) 104-123

Waltzer, Michael: *Just and Unjust Wars - A Moral Arguement with Historical Illustrations 4th edition*, Basic books, New York, 2006

Konvensjoner:

Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. THE Hague, 18 October 1907

Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded And Sick in Armed Forces in the Field Of 12 August 1949

Geneva Convention (II) for the Amelioration of the Condition of the Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces in the Field of 12 August 1949

Geneva Convention (III) Relative to the Treatment of Prisoners of War of 12 August 1949

Geneva Convention (IV) Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War of 12 August 1949

The Charter of the United Nations of June 26 1945

Universal Declaration of Human Rights, G.A. res.217A (III), U.N Doc A/810 at 71 (1948)